

PRÍPRAVA UČITEĽKY PREDPRIMÁRNEHO VZDELÁVANIA NA PROFESIU

ABY PRÁCA NEBOLA ZÁŤAŽOU

Simoneta Babiaková, Mariana Cabanová, Zuzana Lynch

UNIVERZITA MATEJA BELA v BANSKEJ BYSTRICI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

**PRÍPRAVA UČITEĽKY PREDPRIMÁRNEHO
VZDELÁVANIA NA PROFESIU**

ABY PRÁCA NEBOLA ZÁŤAŽOU

**UČEBNÉ TEXTY PRE ŠTUDENTOV BC. ŠTÚDIA PREDŠKOLSKÁ A
ELEMENTÁRNA PEDAGOGIKA**

SIMONETA BABIAKOVÁ
MARIANA CABANOVÁ
ZUZANA LYNCH

2023

Učebné texty sú určené pre študentov bakalárskeho štúdia Predškolská a elementárna pedagogika v predmete Profesijné činnosti 1. Sú výstupom projektu VEGA 1/0415/22 Subjektívne vnímaná náročnosť profesijných činností učiteľov verzus ich životná spokojnosť, ktorého zodpovednou riešiteľkou je prof. PhDr. Bronislava Kasáčová, PhD.

Autori:

doc. PaedDr. Simoneta Babiaková, PhD. <https://orcid.org/0000-0002-4038-7006>

doc. Mgr. Mariana Cabanová, PhD. <https://orcid.org/0000-0002-1868-5621>

Mgr. Zuzana Lynch, PhD. <https://orcid.org/0000-0001-5130-3173>

Recenzenti: PaedDr. Monika Miňová, PhD.; Mgr. Perla Snopková

Vedecký redaktor: prof. PhDr. Bronislava Kasáčová, CSc.

Výkonný redaktor: doc. PaedDr. Simoneta Babiaková, PhD.

Technický redaktor: Mgr. Zuzana Lynch, PhD.

Návrh obálky: Mgr. Barbara Basarabová, PhD.

Fotografie: Mgr. Zdenka Malatincová

Grafika: v súlade s licenčnými právami spoločnosti UXWing

Vydalo: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Rok: 2023

ISBN 978-80-557- 2086-9 (online)

EAN 9788055720869

<https://doi.org/10.24040/2023.9788055720869>

Táto publikácia je šírená pod licenciou Creative Commons Attribution-NoDerivatives 4.0 International Licence CC BY-ND (uviedenie autora - bez odvodeného obsahu).

Obsah

Namiesto úvodu	8
1 Reflexia a plánovanie profesijného rozvoja	12
1.1 Tvorba plánu profesijného rozvoja	22
2 Právne normy a predpisy pre učiteľa predprimárneho vzdelávania	26
3 Právne normy a predpisy pre pedagogického asistenta a vychovávateľa ŠKD .	32
3.1 Pedagogický asistent.....	32
3.1.1 <i>Profesijný štandard a kompetenčný profil pedagogického asistenta..</i>	<i>36</i>
3.2 Vychovávateľ/ka ŠKD	39
4 Profesionálne štandardy učiteľa predprimárneho vzdelávania	42
4.1 Kompetenčný profil začínajúceho učiteľa/ky materskej školy.....	43
5 Profesionálne činnosti učiteľa predprimárneho vzdelávania	47
5.1 Profesionálne činnosti priamo súvisiace s výchovno-vzdelávacím procesom ...	47
5.2 Ostatné činnosti súvisiace s výchovno-vzdelávacím procesom	52
5.3 Mimoškolské činnosti učiteľky materskej školy	58
6 Špecializované činnosti učiteľa predprimárneho vzdelávania v kariérových	
pozíciách	62
6.1 Triedny učiteľ	62
6.2 Vedúci metodického združenia.....	64
6.3 Uvádzajúci pedagogický zamestnanec.....	66
7 Autoevalvácia a ďalšie vzdelávanie učiteľov MŠ.....	67
7.1 Techniky a metódy autoevalvácie.....	68
7.2 Vzdelávanie učiteľov MŠ.....	74
8 Záver	77
Použitá literatúra.....	78

Vysvetlivky k použitým symbolom

Ciele kapitoly, ktoré prezentujú čo bude študent/ka vedieť, aké spôsobilosti získa po jej preštudovaní a vypracovaní úloh.

Informácie vhodné pre pedagogickú prax študenta/ky.

Úlohy určené pre študentov. Pomôžu im zapamätať si nové poznatky a získať potrebné zručnosti.

Aktivita počas pedagogickej praxe

Modelová situácia pre lepšie porozumenie poznatkov a súvislostí

Vysvetlenie nového odborného pojmu

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 Otázky na reflexiu pozorovacích spôsobilostí.....	13
Tabuľka 2 Záznamový list pre informácie o druhoch učenia a návrhy na ich posilnenie	16
Tabuľka 3 Záznamový list pre pozorovanie a návrhy výchovno-vzdelávacích činností (VVČ) 16	
Tabuľka 4 Model ústretového kurikula	19
Tabuľka 5 SWOT analýza pre potreby plánu profesijného rozvoja	24
Tabuľka 6 Úväzok pedagogických zamestnancov (rozsah priamej výchovnovzdelávacej činnosti) vo vzťahu k stupňu vzdelávania a pracovnej pozícii	33
Tabuľka 7 Kompetenčný profil začínajúceho učiteľa predprimárneho vzdelávania	44
Tabuľka 8 Anketa – vyhodnotenie pedagogickej praxe	61
Tabuľka 9 Rozdiel medzi bežnou sebareflexiou a zámernou autoevalváciou učiteľa	68
Tabuľka 10 Otázky na reflexiu vlastných asistenčných a výchovno-vzdelávacích činností	74

Zoznam schém

Schéma 1 Tematické plánovanie.....	20
Schéma 2 Grafická štruktúra kompetencie plánovať a projektovať výchovno-vzdelávacie činnosti.....	45
Schéma 3 Úvaha nad faktormi ovplyvňujúcimi dobrú klímu v materskej škole.....	60
Schéma 4 Organizačná štruktúra materskej školy	65
Schéma 5 Druhy portfólií v praxi učiteľa/ky materskej školy.....	71

Zoznam obrázkov

Obrázok 1 Projektovanie a plánovanie výchovno-vzdelávacích činností v materskej škole ..	48
Obrázok 2 Zabezpečovanie a organizovanie podmienok pre edukačné aktivity	49
Obrázok 3 Realizácia a riadenie výchovno-vzdelávacích situácií	49
Obrázok 4 Tvorba učebných materiálov a pomôcok.....	51

NAMIESTO ÚVODU

Tieto učebné texty majú ambíciu poskytnúť študentom a študentkám vstupné informácie o profesii učiteľa/učiteľky materskej školy. Súvisí to so študijným programom, ktorý si pre svoje štúdium zvolili. Ide o to, aby nadobudli vedomosti o súčasnej platnej legislatíve viažucej sa k profesii učiteľa predprimárneho vzdelávania, asistenta učiteľa a vychovávateľa v ŠKD.

Vďaka učebným textom spoznajú profesijné štandardy pre výkon týchto profesií, cesty kvalifikácie i profesijného rozvoja. Na základe opísaných aktivít a situácií budú mať možnosť objaviť škálu profesijných činností učiteľa materskej školy, ktoré súvisia priamo s riadením výchovno-vzdelávacieho procesu a s ostatnými činnosťami súvisiacimi s priamou výchovno-vzdelávacou činnosťou. Študenti a študentky sa budú učiť identifikovať, analyzovať a kriticky hodnotiť profesijné činnosti učiteľa predprimárneho vzdelávania v troch kategóriách jeho kompetencií, a to: kompetencií orientovaných na dieťa/žiaka, kompetencií orientovaných na výchovno-vzdelávaciu činnosť a kompetencií orientovaných na profesijný rozvoj učiteľa. Dozvedia sa o špecializovanej činnosti triedneho učiteľa a vedúceho metodického združenia v MŠ alebo ŠKD. Oboznámia sa s triednou a školskou dokumentáciou, mimoškolskými a verejnými činnosťami súvisiacimi s profesiou. Vniknú aj do problematiky ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov, ktorá úzko súvisí s profesijnou reflexiou, autoevalváciou školy a učiteľa.

Cieľom učebných textov je poskytnúť študentom vedomosti a rozvíjať zručnosti z oblasti pedeutológie a profesiografie. Sú v nich objasnené teoretické východiská, ponúknuté prehľadné schémy, aktivity a úlohy, ktoré majú ambíciu pomôcť študentom hlbšie preniknúť do študovanej problematiky. Cieľom predmetu - *Profesijné činnosti 1* v bakalárskom študijnom programe Predškolská a elementárna pedagogika je nielen oboznámiť sa so súvisiacou teóriou a spoznať reálnu prax v predprimárnom vzdelávaní, ale vybudovať poznatkovú základňu pre uvedomelé reflektovanie skutočnosti. K tomu poskytuje

jednu veľmi dôležitú cestu práve výskum. Tento dokáže totiž nielen priamočiaro spoznávať realitu, ale vyhodnocovať ju aj cez pohľady iných.

V publikácii prezentujeme výskumné projekty, ktoré boli realizované na katedre elementárnej a predškolskej pedagogiky a týkali sa profesijných činností učiteľky materskej školy. Prvým z nich je projekt APVV-0026-07 *Profesia učiteľ predprimárnej edukácie a učiteľ primárnej edukácie v dynamickom poňatí*. Druhý projekt je realizovaný pod gesciou agentúry MŠ SR VEGA 1/0415/22 a má názov *Subjektívne vnímaná náročnosť profesijných činností učiteľov verzus ich životná spokojnosť*. Prečo považujeme za potrebné približovať študentom a študentkám už počas štúdia výskumné zistenia, ktoré sa týkajú učiteľa a profesie? Je to preto, že verejnosť, tak odborná, ako aj laická, často podlieha rôznym dojmom, skresleným, alebo až klamným, o tom, aký je status a náročnosť jednotlivých povolání. Práve o profesii učiteľa v predprimárnom vzdelávaní existujú vo verejnosti mnohé zjednodušené a niekedy aj dehonestujúce predstavy. Prezradili nám to výskumy. Na otázku: “čo robí učiteľka v MŠ?” nezainteresovaný odpovedal: “Najprv sa s deťmi pohrá, dá si s kolegyňou kávičku a potom si s nimi zdriemne.”. Takéto výroky sú viac ojedinelé a vyvažujú ich aj iné: “V živote by som nedokázala robiť celý deň to, čo robí pani učiteľka s našimi deťmi...”, “...som jej (učiteľke) nesmierne vďačná, keď vidím, aký pokrok urobila moja malá”; “...ja nie som veľmi trpezlivý, chcem, aby veci išli tak, ako si predstavujem, a za to ich (učiteľky) ohromne obdivujem – za tú neskonalú trpezlivosť a systém, ktorý majú v tej práci s takými malými, čo ešte nič nevedia.”. No práca učiteľa sa spája aj s určitými negatívami sociálnej a psychickej povahy. Takou je napr. Burn-out efekt, stav psychického vyhorenia, niekedy končiaci až depresiami, prípadne predčasným odchodom z profesie, alebo zotrvaním v profesii bez nadšenia a radosti z práce.

V súčasnosti Pedagogická fakulta UMB realizuje veľmi zaujímavý výskum, v ktorom sa prepája záujem o pedagogickú prácu učiteľov so sociálnymi a psychologickými faktormi. Tieto sú tiež veľmi významnou premennou, nielen vo výskume, ale aj v živote učiteľa. Venujeme pozornosť subjektívnemu vnímaniu životnej spokojnosti v siedmych oblastiach: zdravie, práca a zamestnanie, finančná situácia, voľný čas, manželstvo a partnerstvo, deti, vlastná osoba, priatelia známi a príbuzní, bývanie. Každá z týchto oblastí predstavuje veľmi významný

ukazovateľ spokojnosti respondentov. Nás bude zaujímať, ktorá z nich významne koreluje so subjektívnym pociťovaním záťaže práce ako takej a jednotlivých pracovných činností.

Zaujíma nás najmä, ktoré z činností považujú učiteľky materskej školy za najviac zaťažujúce. Z predvýskumných zistení vyplynulo, že ide viac o psychický než o fyzický pocit záťaže. Učiteľky najviac vyčerpáva príprava individuálnych výchovno-vzdelávacích plánov a starostlivosť o deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Podobne veľkú záťaž pociťujú aj pri riešení problémových situácií a konfliktov medzi deťmi v triede. Súvisí to s aktuálnou témou inkluzívneho vzdelávania a s nedostatočným personálnym zabezpečením podpornými tímami. Výsledky výskumu sú prekvapujúce preto, lebo v predchádzajúcom výskume, kde sme sledovali časovú dotáciu jednotlivých činností, práve tieto aktivity, nevykazovali enormnú časovú záťaž. Naopak, činnosti priamo súvisiace s výchovno-vzdelávacími činnosťami a ich prípravou, ktoré tvoria kardinálnu časť pracovnej náplne, nevnímajú učiteľky ako zaťažujúce. Podobne sa vo výskume javí činnosť spolupráca a kontakty s rodičmi, ktorá časovo predstavuje minimum, no v skúmaní subjektívne vnímanej záťaže, je jednou za najvýraznejších. V tejto súvislosti je zaujímavým zistením, že konzultácie s kolegami - pedagógmi vykazujú žiadnu alebo miernu záťaž, z čoho možno usúdiť, že učitelia majú kapacitu pre prácu v inkluzívnych tímoch. Chýbajú im konzultácie s odbornými zamestnancami.

Ďalšou vysoko záťažovou činnosťou sú činnosti spojené s pedagogickou praxou študentov, preto si mimoriadne vážime spoluprácu pedagogickej fakulty s cvičnými učiteľkami, ktoré našich študentov sprevádzajú na ich ceste k profesii. Ďalšie vzdelávanie pedagogických zamestnancov vnímajú učitelia tiež ako mierne a vysoko záťažové, rovnako ako aj mimoškolské a verejné činnosti súvisiace s učiteľskou profesiou. Mohlo by sa zdať, že nejde o činnosti priamo súvisiace s výchovno-vzdelávacím procesom, avšak ich dôležitosť spočíva v udržiavaní profesijnej kondície a v zabezpečovaní spoločenského statusu učiteľa.

Prvotné analýzy zistení ukazujú niekoľko zaujímavých javov: učiteľky sú viac spokojné so svojím postavením na pracovisku, s úspechmi, ktoré majú v zamestnaní a s možnosťami postupu na pracovisku. S duševnou kondíciou aj výkonnosťou sú učiteľky väčšinou spokojnejšie, než so svojím zdravotným stavom a telesnou kondíciou. Toto môže súvisieť

s oblasťou voľný čas. Zatiaľ čo sú veľmi spokojné s dĺžkou svojej dovolenky, s množstvom svojho voľného času po práci a cez víkendy spokojné nie sú.

Veríme, že učebné texty budú pre študentov a študentky dobrou rukoväťou počas štúdia a pomôžu budúcich učiteľov zorientovať v mnohostrannosti profesie, na ktorú sa pripravujú. Ďakujeme recenzentom učebných textov za cenné pripomienky, ktoré nám pomohli v záverečnej etape ich tvorby.

Simoneta Babiaková a Bronislava Kasáčová

1 REFLEXIA A PLÁNOVANIE PROFESIJNÉHO ROZVOJA

Po preštudovaní tejto kapitoly a vyriešení úloh budete:

- mať základné poznatky o plánovaní profesijného rozvoja pedagogického zamestnanca,
- vedieť vysvetliť pojmy reflexia, sebareflexia a profesijný rozvoj,
- vedieť realizovať a zaznamenať vlastnú sebareflexiu na pedagogickej praxi.

Rozvoj kvality učiteľa súvisí s jeho dôkladným sebaopoznaním, ktoré je výsledkom pravidelného uvažovania o svojej práci. Toto uvažovanie by malo byť uskutočňované na základe dobrého poznania stavu a priebehu vlastných profesijných činností súvisiacich s výchovno-vzdelávacím procesom (jeho prípravou, realizáciou a hodnotením), ale aj na základe poznania ostatných činností súvisiacich s profesiou.

Keď študent alebo študentka premýšľa o zažitých situáciách v pedagogickej praxi, hovoríme, že tieto situácie reflektuje. Premýšľanie o sebe, analyzovanie svojej výchovno-vzdelávacej činnosti a vlastných pozorovacích spôsobilostí sa nazýva sebareflexia. *Sebareflexia* si vyžaduje istý odstup. Ide o schopnosť hodnotiť zažité situácie objektívne, vnímať by sme mali rovnako silné i slabé stránky. Učiteľ je podľa Hupkovej a Petláka (2004) schopný sa spätne zamýšľať nad vlastnou výchovno-vzdelávacou činnosťou, kriticky ju skúmať, uvedomovať si predpoklady svojho konania a rozhodovacích procesov.

Sebauvedomenie smeruje k vyššej motivácii učiteľa zlepšovať svoj výkon, riadiť vlastný rozvoj a prispôbiť svoje pedagogické správanie a konanie podľa sebareflexie a spätnej väzby. Učiteľ/ka materskej školy bez schopnosti sebauvedomenia a sebaopoznania, motivácie a vzťahu k profesii, sebaregulácie a sebariadenia v profesijných činnostiach, schopnosti vcítiť sa do prežívania detí a kolegov, adaptability, teda schopnosti prispôbiť sa situáciám vyplývajúcim z profesie, nemôže riadiť výchovno-vzdelávací proces a vychovávať deti. Sebauvedomenie, sebaregulácia, motivácia, empatia a adaptácia sú prejavmi emocionálnej inteligencie učiteľa/ky.

Sebareflexia

„Sebareflexia je rozumové sebaopoznanie, opierajúce sa o psychologické pozorovanie a poskytujúce vedenie, ktoré je hlavnou cnosťou ľudskej činnosti.“ (Sokrates)

Vediaci človek koná rozumne a rozvážne, pretože usilovne hľadá a nachádza čoraz jasnejší pojem toho, čo je dobré, spravodlivé a čestné, a keď vie, čo je dobré, i sám sa stáva dobrým, spravodlivým a čestným. Existujú tri roviny, v ktorých reflexia môže zohrávať veľmi významnú rolu:

- oblasť učenia,
- oblasť porozumenia vlastnému procesu učenia - metakognícia,
- oblasť zvládania určitých druhov správania sa (Novotný 2002).

Študenti a študentky študijného programu Predškolská a elementárna pedagogika realizujú prax v materskej škole. Už na prvej úvodnej praxi pozorujú cvičnú učiteľku a odpovedajú si na otázky:

Tabuľka 1 Otázky na reflexiu pozorovacích spôsobilostí

Činnosti orientované na dieťa	Činnosti orientované na výchovno-vzdelávací proces
Prejavovala cvičná učiteľka záujem a akceptovala každé dieťa?	Umožňovala učiteľka deťom slobodný výber činností?
Poskytovala deťom slobodnú voľbu pri výbere aktivít a úloh?	Pripravila učebné situácie, ktoré deti zaujali?
Podporovala deti v kladení otázok?	Vytvárala situácie, v ktorých deťom zadávala problémové úlohy?
Zohľadňovala rozdiely v schopnostiach a pracovnom tempe detí?	Umožnila deťom učiť sa v činnosti, zážitkovo?
Bolo v triede dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami?	Poskytovala deťom vhodné materiálne prostriedky (hračky, pomôcky)?
Ako s ním učiteľka pracovala? Zohľadňovala jeho potreby?	Vytvárala situácie, v ktorých sa deti učili novým vedomostiam a zručnostiam?
Bolo v triede dieťa z iného kultúrneho prostredia?	Poskytovala deťom konštruktívnu spätnú väzbu?
Ako s ním učiteľka pracovala? Zohľadňovala jeho potreby?	Vytvárala podmienky pre spolupracujúce prostredie?

Čo konkrétne som dokázal/a pozorovať v činnostiach cvičnej učiteľky orientovaných na dieťa a v činnostiach orientovaných na výchovno-vzdelávací proces?

- Reflektujte svoje pozorovacie schopnosti a opíšte, čo sa vám podarilo počas výchovno-vzdelávacieho procesu pozorovať.

Kompetencie orientované na dieťa

Profesijné činnosti učiteľov materských škôl majú osobitý charakter determinovaný špecifikami vekovej skupiny detí, s ktorými pracujú. Od učiteľky materskej školy sa očakáva, že bude pozitívne ovplyvňovať výchovu a vzdelávanie každého jednotlivého dieťaťa v súlade so spoločenskými očakávaniami vyjadrenými v cieľoch národného kurikula. Navyše, je potrebné uvedomiť si, že „vzdelávanie detí predškolského veku má tvorivý charakter“ (Burkovičová 2012, s. 27), vo vzdelávaní je potrebné rešpektovať dieťa ako jedinečnú a neopakovateľnú bytosť. To si vyžaduje, aby učiteľka disponovala širokou paletou vedomostí a zručností z oblasti pedagogiky, psychológie a didaktiky. Vedomosti a zručnosti z menovaných vedných odborov sú predpokladom pre reálne činnosti učiteľa v pedagogickej praxi a môžeme ich označiť termínom **pedagogická spôsobilosť** (Průcha et al. 2003). Čoraz častejšie sa však stretávame s novšou terminológiou, vyjadrujúcou komplexnosť vzájomne prepojených komponentov (pozri schéma 2), a to termínom **profesijné kompetencie**¹ (Průcha 2009). K nadobúdaniu profesijných kompetencií nedochádza naraz. Ide o postupný a celoživotný proces, ktorého výsledky závisia od ochoty neustále sa vzdelávať a zdokonaľovať vo svojej práci, čo by malo viesť k vyššej kvalite vykonávaných činností v pedagogickej praxi.

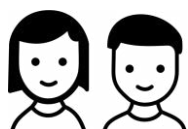
Ku kľúčovým činnostiam učiteľa zahrňame pedagogické diagnostikovanie, ktoré je nevyhnutným predpokladom plánovania výchovno-vzdelávacích činností. Učiteľ musí veľmi dobre poznať vývinové špecifiká detí predškolského veku, aby dokázal diagnostikovať aktuálnu vývinovú úroveň detí a aby vedel optimalizovať podmienky pre výchovno-vzdelávacie činnosti. Diagnostické činnosti učiteľa sú charakteristické troma etapami, ktoré si

¹ Kompetencia je novší pojem, ktorý do pedagogiky prenikol z iných vedných odborov. Pojem „kompetencia“ zaviedol do vedeckého diskurzu Noam Chomsky v 60. rokoch minulého storočia (Průcha 2009). V pedagogických slovníkoch nájdete viacero definícií tohto pojmu.

od učiteľa vyžadujú špecifické spôsobilosti, a to: 1. spôsobilosť získavať informácie; 2. spôsobilosť analyzovať informácie; 3. spôsobilosť hodnotiť informácie (Miňová 2023).

- Zistite, akými metódami môže učiteľ deti spoznávať a teda aj diagnostikovať.
- Získajte informácie o tom, ako sa vyvíja detská hra. Zohľadnite vývinové špecifiká detí predškolského veku a navrhnete oblasti diagnostikovania, ktoré vám pozorovanie detskej hry umožňuje.

- Zistite, akými spôsobmi učiteľka získava informácie o individuálnych špecifikách detí? Ako učiteľka so získanými informáciami ďalej pracuje?
- Pripravte si pre deti v triede jednoduchú hru alebo činnosť, prostredníctvom ktorej by ste mohli diagnostikovať zrakové (alebo sluchové) vnímanie detí². Konkrétnejší zámer si zvolte podľa vlastného uváženia alebo v spolupráci s cvičnou učiteľkou.

Kompetencie orientované na dieťa - identifikovať psychologické a sociálne faktory učenia

Kompetencia *identifikovať psychologické a sociálne faktory učenia sa dieťaťa* patrí k profesijnému štandardu učiteľa materskej školy. Vyžaduje si vedomosti o psychologických a sociálnych procesoch súvisiacich s učením sa detí, ktoré má učiteľ vedieť reflektovať vo svojej práci.

- Keďže sa človek učí viacerými spôsobmi, vyhľadajte si základné informácie o niektorých druhoch učenia³ a zvážte, ako ich môžeme v materskej škole posilniť.

² Skôr, ako hry navrhnete, prečítajte si v publikácii Diagnostika dieťaťa predškolského veku (Bednářová a Šmardová 2007) kapitoly o zrakovom a sluchovom vývine detí. Získate predstavu o tom, aké hry sú vhodné pre jednotlivé vekové kategórie detí.

³ Zdrojom východiskových informácií k zadanej úlohe môžu byť nasledovné publikácie:

Tabuľka 2 Záznamový list pre informácie o druhoch učenia a návrhy na ich posilnenie

Druh učenia	Návrh posilnenia

- Sociálne prostredie vplýva na učenie sa detí. Aj od jeho kvality závisí, ako bude dieťa napredovať. Vyhľadajte v odbornej literatúre charakteristiku sociálneho prostredia a konkretizujte, čo toto prostredie tvorí.
- V nadväznosti na zistenia z predchádzajúceho zadania zvážte, ako ich môže učiteľ v materskej škole využiť?

- Aby mohol učiteľ optimalizovať výchovno-vzdelávacie činnosti pre deti musí poznávať, aké sú deti v jeho triede, o čo sa zaujímajú, čo rady robia, ako reagujú v rôznych situáciách a pod. Pozorujte aj vy deti počas praxe a zistite, ktoré hry a činnosti preferujú? O čom sú ich rozhovory?
- Na základe pozorovaní navrhните, ako by ste mohli záujmy detí podporiť vo vami pripravovaných aktivitách (záznamový list).

Tabuľka 3 Záznamový list pre pozorovanie a návrhy výchovno-vzdelávacích činností (VVČ)

Opis hry/situácie	Záznam z rozhovoru detí	Návrhy pre VVČ

ŽURIČ, Ladislav, 1992. Učiteľská psychológia. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. ISBN 80-08-00433-9.

LINHART, Josef, 1972. Proces a struktura lidského učení. II. doplněné a přepracované vydání knihy "Psychologické problémy teorie učení".

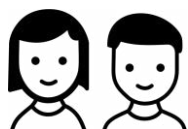
- Pozorovali ste situácie, v ktorých dieťa odmietlo navrhnutú činnosť? Aké mohli byť dôvody odmietnutia?
- V rozhovore s cvičnou učiteľkou zistíte, ako vníma rôznorodosť detí v triede. Čím sa deti v jej triede odlišujú? Ako s touto rôznorodosťou učiteľka pracuje?

Kompetencie orientované na dieťa - Identifikovať sociokultúrny kontext vývinu dieťaťa

Sociokultúrny kontext vývinu dieťaťa je reprezentovaný najmä jeho rodinným prostredím. Poznanie sociokultúrneho prostredia dieťaťa je dôležité pre vytváranie podnetného prostredia rozvoja dieťaťa v predprimárnom vzdelávaní.

- Objasnite pojem sociokultúrne determinanty a zväžte, aký majú vplyv na rozvoj osobnosti dieťaťa.
- Ako môže učiteľ identifikovať sociokultúrne prostredie, z ktorého dieťa pochádza?
- Ako môže sociokultúrne prostredie v ktorom žije dieťa ovplyvniť život v materskej škole?

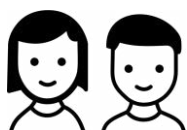
- V školskom prostredí sa stretnete s deťmi z rôzneho sociokultúrneho prostredia. Deti, ktoré prichádzajú do škôl z prostredia, ktoré je málo podnetné si vyžadujú zvýšenú pozornosť. Zistíte, ako učiteľka vo vašej materskej škole kompenzuje nedostatok podnetov rodinného prostredia.
- Pozorujte, ako učiteľka v triede zohľadňuje rôznu úroveň vývinu detí. Podel'te sa o vašu priamu skúsenosť z vášho pozorovania a vypočujte si skúsenosti vašich spolužiakov.

Kompetencie orientované na výchovno-vzdelávaciu činnosť (Ovládať obsah a didaktiku predprimárneho vzdelávania)

Kompetencie orientované na výchovno-vzdelávaciu činnosť sú obsiahnuté v odbornej dimenzii profesionality učiteľa a ich rozvoj je súčasťou pregraduálnej prípravy učiteľov. Poznanie obsahu predprimárneho vzdelávania predstavuje základné východisko pre plánovanie a projektovanie výchovno-vzdelávacích činností v materských školách.

- Objasnite ciele predprimárneho vzdelávania. V ktorých dokumentoch sú definované?
- Výchova a vzdelávanie v materských školách sa uskutočňuje podľa Štátneho vzdelávacieho programu (2022b). Zoznámte sa s jeho obsahom a konkretizujte členenie programu.
- Identifikujte nosné edukačné stratégie predprimárneho vzdelávania, prostredníctvom ktorých majú byť dosahované ciele štátneho vzdelávacieho programu. Pri hľadaní informácií pracujte so ŠVP (2022b) ale i s odbornou literatúrou zameranou na problematiku didaktiky predprimárneho vzdelávania.

- Počas pedagogickej praxe sa zoznámte so základnou pedagogickou dokumentáciou. Vychádzajte z vyhlášky č. 339/2023 Z. z. o pedagogickej dokumentácii a ďalšej dokumentácii. Stručne objasnite funkciu aspoň 3 typov pedagogickej dokumentácie.
- Požiadajte cvičnú učiteľku, aby vám predstavila školský vzdelávací program materskej školy. Čím je program danej školy špecifický? Čo výnimočné ponúka?

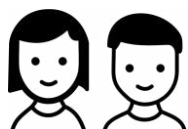
Kompetencie orientované na výchovno-vzdelávaciu činnosť (Plánovať a projektovať výchovno-vzdelávaciu činnosť)

Plánovanie a projektovanie výchovno-vzdelávacej činnosti je neoddeliteľnou súčasťou profesijných činností učiteľa. Aj keď ide o nepriamu pedagogickú činnosť, je dôležité venovať mu primeranú pozornosť a už v procese plánovania a projektovania výučby je potrebné

reflektovať všeobecné didaktické východiská, špecifiká predprimárneho vzdelávania, ako aj špecifiká detí v triede materskej školy.

- Na akých princípoch má byť realizované predprimárne vzdelávanie v materských školách?

- Plánovanie výchovno-vzdelávacích činností v triede má vychádzať zo školského vzdelávacieho programu. Učiteľ má mať zároveň možnosť tvorivo reflektovať aktuálne vzdelávacie príležitosti, aby vzdelávacia ponuka vznikala aj situačne a s rešpektom potrieb a záujmov detí. Ak by učiteľ pri plánovaní VVČ uplatnil tzv. model ústretového kurikula (viac Průcha 2009; Syslová a Štěpánková 2019; Lynch a Vargová 2020) malo by projektovanie charakteristické črty zobrazené v tabuľke nižšie.

Tabuľka 4 Model ústretového kurikula

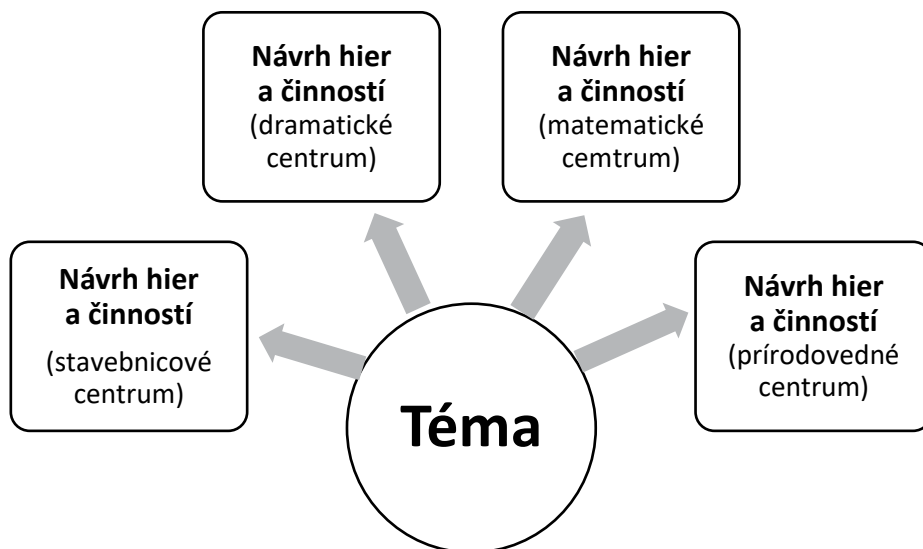
	Plánovanie v súlade s modelom ústretového kurikula
Charakteristika modelu:	Ciele sa väčšinou nestanovujú dopredu, ak sú však stanovené, sú všeobecné a nie konkrétne (detailné). Plánovanie sa realizuje podľa tém. Ide o prežívané reálie, ktoré sú ťažko merateľné, zahŕňajú intuíciu a tvorivosť.
Otázky pri plánovaní:	Akú tému zaradíme? Aké činnosti budeme realizovať? Ako budú k činnostiam deti motivované?
Otázky pre hodnotenie:	Akým spôsobom vyhodnotíme výsledky?

Zdroj: Syslová a Štěpánková (2019, s. 128)

Všimnite si, že jednou z významných črt toho prístupu je plánovanie podľa tém. Počas pedagogickej praxe pozorujte deti, načúvajte ich rozhovorom, rozprávajte sa s nimi. S ohľadom na záujmy detí navrhnete námety (témy), ktorým by ste sa chceli venovať a navrhnete

činnosti, ktoré by ste mohli s deťmi realizovať. Realizácia aktivít môže prebiehať v centrách aktivít v triede, ale aj v externom prostredí materskej školy.

Schéma 1 Tematické plánovanie

Zdroj: vlastné spracovanie

Kompetencie orientované na výchovno-vzdelávaciu činnosť (Realizovať výchovno-vzdelávaciu činnosť)

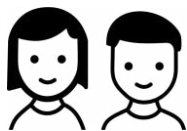
Podmienky realizácie výchovno-vzdelávacích činností v materských školách upravujú legislatívne predpisy. Realizácia výchovno-vzdelávacej činnosti predstavuje priamu pedagogickú činnosť učiteľa.

Podrobnosti o organizácii a zabezpečovaní výchovno-vzdelávacích činností v materskej škole upravuje vyhláška. O ktorú vyhlášku ide? Vyhľadajte si jej konkrétne znenie (webové sídlo Slovnex) a objasnite nasledovné otázky:

- Ako sa organizuje výchovno-vzdelávacia činnosť v MŠ, ak ide o celodennú starostlivosť o deti?
- Ako sa organizuje výchovno-vzdelávacia činnosť v MŠ, ak ide o poldennú starostlivosť o deti?

- V akom rozsahu je možné poskytovať predprimárne vzdelávanie deťom so zdravotným znevýhodnením?
- Ako majú byť do tried v materskej škole deti zaradované? Na čo musí riaditeľ materskej školy prihliadať?
- Aký je čas prevádzky materskej školy?
- Aké sú podmienky zriadenia samostatnej triedy, v ktorej sa deti učia cudzí jazyk?
- Kedy môže učiteľ materskej školy odmietnuť prijať dieťa do triedy?
- Súčasťou pobytu vonku môže byť aj vychádzka. Na čo musí učiteľ dbať, keď sa rozhodne realizovať túto organizačnú formu vzdelávania?
- Špecifikujte podrobnosti o individuálnom vzdelávaní detí. Ako prebieha posudzovanie plnenia obsahu predprimárneho vzdelávania?
 - Do materských škôl deti najčastejšie nastupujú vo veku 3 rokov. Vyhľadajte si články o adaptácii detí na materskú školu a prezentujte vaše zistenia o tom, ako možno toto obdobie pomôcť deťom čo najlepšie zvládnuť.
 - Výsledky edukačného procesu, ako aj celkové vzťahy ovplyvňuje klíma triedy. V odbornej literatúre nájdete základné informácie o tom, akými stratégiami možno pozitívnu klímu v triede budovať. Konkretizujte ich.

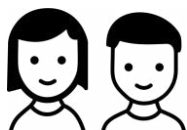
- Pozorujte organizáciu výchovno-vzdelávacích činností v materskej škole. Aké organizačné formy denných činností ste mohli pozorovať?
- Zistite, ako v materskej škole, v ktorej ste na pedagogickej praxi, pomáhajú rodičom a deťom zvládať náročnosť adaptačného obdobia novoprijatých detí.
- Dôležitým predpokladom dobrej klímy v triede je vhodná pedagogická komunikácia. Pozorujte komunikáciu učiteľky s deťmi a vyhodnoťte, ako ste túto komunikáciu vnímali.

Kompetencie orientované na výchovno-vzdelávaciu činnosť (Hodnotiť priebeh a výsledky výchovno-vzdelávacej činnosti a učenia sa dieťaťa)

Hodnotenie je neoddeliteľnou súčasťou profesijných činností učiteľa v predprimárnom vzdelávaní. Úlohou učiteľa je hodnotiť nielen výsledky výchovno-vzdelávacej činnosti, ale zameriavať sa aj na hodnotenie jej priebehu so zreteľom na učenie sa dieťaťa.

- Štátny vzdelávací program (2022b) má vo svojej štruktúre zakomponovaný nový prvok, tzv. evalvačné otázky. Čo je charakteristické pre tieto otázky, čím sa vyznačujú?
- Vyhľadajte v pedagogickom slovníku definíciu pojmov hodnotenie, evalvácia a monitoring. Objasnite tieto pojmy.
- Aké hodnotiace metódy môže učiteľ uplatniť v predprimárnom vzdelávaní?

- Zistite v rozhovore s cvičnou učiteľkou, ako využíva v praxi evalvačné otázky.
- Aké hodnotiace metódy a formy využívajú najčastejšie v cvičnej materskej škole?

1.1 TVORBA PLÁNU PROFESIJNÉHO ROZVOJA

Rovňanová (2015, s. 8) tvrdí, že: „... stávať sa dobrým učiteľom je proces neustáleho premýšľania o svojej práci a snahy zdokonaľovať sa v nej, sledovať zmeny edukačnej reality a reflektovať ich vo svojej pedagogickej činnosti a koncipovať vlastné chápanie výchovno-vzdelávacieho procesu“. Ak reflektujeme zmeny, záleží nám na profesijnom rozvoji a cielene ho plánujeme. Osobný plán profesijného rozvoja musí byť súčasťou profesijného aj atestačného portfólia učiteľa/ky materskej školy. Čo môžeme rozumieť pod pojmom profesijný rozvoj?

Profesijný rozvoj

Pavlov (2013, s. 26) vymedzuje profesijný rozvoj ako: „...permanentný proces, ktorý zahŕňa všetky dimenzie rozvoja osobnosti učiteľa a jeho kompetencií a ktorý vytvára osobnostné predpoklady a vnútornú motiváciu k spôsobilosti celoživotne sa vzdelávať a využívať príležitosti na formálne a neformálne vzdelávanie, tiež informálne učenie a v neposlednom rade na tvorivé zdokonaľovanie kvality výkonu profesie učiteľa a edukácie žiakov a detí. Kvalita materskej školy je priamo závislá od profesijného rozvoja a napredovania učiteľov, teda na ich ďalšom (celoživotnom) vzdelávaní sa.“

- Porovnajte vyššie uvedené vymedzenie termínu *profesijný rozvoj* s jeho ukotvením v zákone č. 138/2019 Z. z. § 40.

Študenti a študentky si na konci svojho bakalárskeho štúdia tvoria prvý **osobný plán profesijného rozvoja**. Vytvoria ho na základe sebareflexívneho denníka vedeného postupne počas jednotlivých priebežných pedagogických praxí. Plán je súčasťou jeho záverečnej sekcie s názvom: Ktoré spôsobilosti potrebujem ako začínajúci učiteľ predprimárneho vzdelávania v praxi zlepšiť, posilniť?

Súčasťou plánu profesijného rozvoja je osobná SWOT analýza silných a slabých stránok v učiteľských spôsobilostiach budúceho učiteľa.

SWOT je akronym pochádzajúci z prvých písmen anglických výrazov:

- **Silné stránky** – Strengths
- **Slabé stránky** – Weaknesses
- **Šance (Príležitosti)** – Opportunities
- **Riziká (Ohrozenia)** – Threats

Na základe analýzy sebareflexívneho denníka pomenujte svoje momentálne silné a slabé stránky. Použite tabuľku nižšie. Najprv pomenujte svoje silné a slabé stránky (spôsobilosti), ktoré ste reflektovali na priebežných a súvislej pedagogickej praxi. Potom na základe trendov, ktoré v súčasnom predprimárnom vzdelávaní prebiehajú pomenujte svoje šance a riziká v začiatkoch pedagogickej praxe.

Tabuľka 5 SWOT analýza pre potreby plánu profesijného rozvoja

Silné stránky (spôsobilosti)	Slabé stránky (spôsobilosti)
Šance (Čo očakávam ako moju šancu na začiatku profesijnej kariéry?)	Riziká (Aké sú moje rezervy na začiatku profesijnej kariéry?)

Po realizácii SWOT analýzy je namieste otázka: Čo musím urobiť, aby som svoje šance využil/a? Čo musím urobiť, aby som vzniknuté riziká eliminoval/a? Pomenované šance a riziká možno využiť pre vlastný profesijný rozvoj. Môžem svoje prednosti rozvíjať alebo nedostatky eliminovať. Na to slúži učiteľke materskej školy:

- samoštúdium,
- pozorovanie uvádzajúceho učiteľa v adaptačnom vzdelávaní,
- rozhovory so skúsenými kolegami,
- prezentácie vlastných nápadov v metodickom združení v mojej MŠ,
- akčný výskum v triede,
- aktívna účasť v skupinách pedagogických zamestnancov na sociálnych sieťach,
- ďalšie vzdelávanie pedagogických zamestnancov.....

Začínajúci učiteľ, učiteľka predprimárneho vzdelávania by mal/a dbať o to, aby jej/jeho ďalšie vzdelávanie nadväzovalo na pregraduálnu prípravu. V rozhodovaní o ďalšom vzdelávaní by mal/a vedieť na základe sebareflexie a autoevaluácie samostatne identifikovať oblasti vyžadujúce zdokonalenie alebo rozvoj. Mala by si zvoliť a prijať vhodné spôsoby učenia sa , vybrať si vhodné metódy a formy (kurzy a druhy ďalšieho vzdelávania).

- Zistíte, ako niektorí odborníci definujú profesijný rozvoj. Aký význam má pre učiteľa?
- Aké možnosti kariérneho rastu má učiteľ materskej školy?
- Aké možnosti (formy) vzdelávania môže učiteľ využiť pre vlastný profesijný rozvoj?
- Aké typy vzdelávania sú určené pre pedagogických zamestnancov. Kto môže byť ich poskytovateľom?

- Počas pedagogickej praxe ste pozorovali pri práci cvičnú učiteľku. Čo ste v jej práci najviac oceňovali?
- Stanovte si ciele vášho profesijného rozvoja pre najbližšie obdobie štúdia.
- Konkretizujte vedomosti a spôsobilosti, ktoré chcete nadobudnúť pre prácu s deťmi.

- Vytvorte si vlastný osobný plán profesijného rozvoja po skončení súvislej pedagogickej praxe v materskej škole. Napíšte:
 - Ktoré vedomosti potrebujem nadobudnúť?
 - Ktoré spôsobilosti musím ďalej rozvíjať? ČO?
 - Akým spôsobom ich budem rozvíjať? AKO?
 - Aký je časový rámec tohto rozvoja? KEDY?

2 PRÁVNE NORMY A PREDPISY PRE UČITEĽA PREDPRIMÁRNEHO VZDELÁVANIA

Po preštudovaní tejto kapitoly a vyriešení úloh budete:

- vedieť vymenovať platné právne normy pre učiteľa predprimárneho vzdelávania,
- orientovať sa v platných právnych normách pre učiteľa predprimárneho vzdelávania,
- rozumieť niektorým platným právnym normám pre učiteľa predprimárneho vzdelávania.

Učiteľ/ka je jedným z kľúčových aktérov vytvárania edukačnej reality v materskej škole. Jej úlohou je vytvárať prostredie, v ktorom sa bude dieťa rozvíjať ako individuálna osobnosť, podnecovať rozvoj jeho poznania a tiež stimulovať rozvoj životných zručností. Svetová pedagogika sa odkláňa od chápania učiteľstva ako technologického procesu a upriamuje pozornosť na premenlivý a tvorivý proces osobného stretávania sa učiteľa a dieťaťa prostredníctvom kurikula. Náročnosť výkonu profesie učiteľa/ky v predprimárnom vzdelávaní vyžaduje zodpovedajúcu prípravu a odbornú kvalifikáciu, ktorú študent učiteľstva predprimárneho vzdelávania získava prostredníctvom pregraduálneho štúdia.

Pregraduálne štúdium

Je odborné štúdium na vysokej škole. Jeho cieľom je dosiahnuť vyššiu kvalifikáciu.

Študent/ka by mal/a na základe štúdia porozumieť právnym, kurikulárnym a vedeckým východiskám budúcej profesie. K právnemu poznaniu patrí aj poznanie platnej legislatívy - právnych noriem a predpisov.

Kľúčovým legislatívnym dokumentom je zákon o výchove a vzdelávaní č. 245/2008 (NR SR 2008), ktorý uvádza základné pojmy, princípy výchovy a vzdelávania, ciele výchovy a vzdelávania, výchovno-vzdelávacie programy – štátne a školské, vzdelávacie štandardy,

učebné osnovy, pedagogickú dokumentáciu a ďalšiu dokumentáciu, výchovno-vzdelávací jazyk, stupne vzdelania a platnú sústavu škôl. Hneď v prvej časti zákona o výchove a vzdelávaní sa v § 28 pojednáva o materskej škole. Je tu uvedené všeobecné poslanie a podmienky zriadenia materskej školy:

1. „Materská škola podporuje osobnostný rozvoj detí v oblasti sociálno-emocionálnej, intelektuálnej, telesnej, morálnej, estetickej, rozvíja schopnosti a zručnosti, utvára predpoklady na ďalšie vzdelávanie. Pripravuje na život v spoločnosti v súlade s individuálnymi a vekovými osobitosťami detí.“
2. „Materská škola sa zriaďuje spravidla pri počte desať detí. Výchova a vzdelávanie v materskej škole sa uskutočňuje podľa školského vzdelávacieho programu. Materská škola z hľadiska organizácie výchovy a vzdelávania poskytuje poldennú výchovu a vzdelávanie alebo celodennú výchovu a vzdelávanie.“

Vzdelávanie v materských školách sa uskutočňuje za čiastočnú úhradu. Pre dieťa, ktoré dosiahlo päť rokov veku do 31. augusta, ktorý predchádza začiatku školského roka, od ktorého bude dieťa plniť povinnú školskú dochádzku v základnej škole, je predprimárne vzdelávanie v materskej škole povinné (zákon č. 273/2021 Z. z. z 22. júna 2021, (NR SR 2021)). Rodič alebo zákonný zástupca je povinný také dieťa zapísať do materskej školy. Deti, pre ktoré je predprimárne vzdelávanie povinné, sa spravidla zaraďujú do samostatnej triedy. Príspevok sa za ne neuhrádza. Ak zákonný zástupca alebo zástupca zariadenia písomne požiada o plnenie povinného predprimárneho vzdelávania v škole mimo územia SR alebo v škole zriadenej iným štátom na území SR, o povolení takéhoto vzdelávania bude rozhodovať riaditeľ/ka kmeňovej materskej školy. Individuálne predprimárne vzdelávanie – kmeňová MŠ v spolupráci so zákonným zástupcom alebo zástupcom zariadenia určí obsah individuálneho vzdelávania dieťaťa najneskôr do 31. augusta. V marci kmeňová MŠ overuje a posúdi, či sa pri individuálnom vzdelávaní plní obsah individuálneho vzdelávania.

Deti so zdravotným znevýhodnením sa zaraďujú do tried spolu s ostatnými deťmi alebo do samostatných tried pre deti so zdravotným znevýhodnením. Deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, ktoré nie sú deťmi so zdravotným znevýhodnením, sa zaraďujú do tried spolu s ostatnými deťmi. Do samostatných tried pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami nie je možné zaradiť deti výlučne z dôvodu, že pochádzajú zo sociálne

znevýhodneného prostredia (§28 ods. 8 zákona č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov).

Najvyšší počet detí v triede materskej školy je:

- a) 18 v triede pre deti vo veku dva roky až tri roky,
- b) 20 v triede pre deti vo veku tri roky až štyri roky,
- c) 21 v triede pre deti vo veku štyri roky až päť rokov,
- d) 22 v triede pre deti vo veku päť rokov až šesť rokov,
- e) 21 v triede pre deti vo veku dva roky až šesť rokov.

Ďalším legislatívnym dokumentom, s ktorým sa študenti oboznámia je vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky o materskej škole č. 541/2021 Z. z. (Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky 2021) v nej sa hovorí o zaraďovaní detí do tried materskej školy, o čase poskytovania predprimárneho vzdelávania, čase prevádzky materskej školy, o organizácii materskej školy, o dochádzke detí do materskej školy a pod. Tiež je potrebné oboznámiť sa s vyhláškou č. 339/2023 Z. z. o pedagogickej dokumentácii a ďalšej dokumentácii (Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky 2023b).

Základné ustanovenia, práva, povinnosti a etický kódex pedagogických a odborných zamestnancov sú definované v zákone č. 138/2019 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov (NR SR 2019). V tomto zákone sa pojednáva aj o kvalifikačných predpokladoch na činnosť, stupni vzdelania, zdravotnej spôsobilosti, bezúhonnosti, zdravotnej spôsobilosti, ovládání štátneho jazyka.

Sú tu vymedzené nasledovné kategórie pedagogických zamestnancov:

- a) **učiteľ**,
- b) majster odbornej výchovy,
- c) **vychovávateľ**,
- d) korepetítor,
- e) školský tréner,
- f) **pedagogický asistent**,

- g) zahraničný lektor,
- h) školský špeciálny pedagóg alebo
- i) školský digitálny koordinátor,
- j) učiteľ profesijného rozvoja.

Absolvent študijného programu Predškolská a elementárna pedagogika Bc. sa môže uchádzať o profesiu v kategórii učiteľ, vychovávateľ a pedagogický asistent. V kategórii učiteľ sú vymedzené nasledovné podkategórie:

- a) **učiteľ materskej školy,**
- b) učiteľ prvého stupňa základnej školy,
- c) učiteľ druhého stupňa základnej školy,
- d) učiteľ strednej školy,
- e) učiteľ základnej umeleckej školy,
- f) učiteľ jazykovej školy.

Vo svojej profesii môže učiteľ/ka materskej školy sledovať dve kariérové cesty. Prvou kariérovou cestou sú *kariérové stupne*:

1. začínajúci pedagogický zamestnanec a začínajúci odborný zamestnanec,
2. samostatný pedagogický zamestnanec a samostatný odborný zamestnanec,
3. pedagogický zamestnanec s prvou atestáciou a odborný zamestnanec s prvou atestáciou,
4. pedagogický zamestnanec s druhou atestáciou a odborný zamestnanec s druhou atestáciou.

Kariérový stupeň *začínajúci učiteľ/ka* je prvým stupňom, ktorý učiteľ/ka materskej školy preklenie po zvládnutí adaptačného vzdelávania, ktoré je povinný absolvovať a úspešne ukončiť najneskôr do dvoch rokov od nástupu do prvého pracovného pomeru, v ktorom vykonáva pracovnú činnosť. Začínajúci pedagogický zamestnanec vykonáva pracovnú činnosť pod dohľadom uvádzajúceho pedagogického zamestnanca. Potom sa stane *samostatným učiteľom, učiteľkou*. Vykonáva pracovnú činnosť v súlade s profesijným štandardom samostatného pedagogického zamestnanca, môže vykonávať špecializované činnosti alebo činnosť vedúceho pedagogického zamestnanca. Ak bude mať ambíciu ďalej na sebe pracovať,

vzdelávať sa a hľadať spôsoby profesijného napredovania, môže sa po 5 rokoch praxe stať pedagogickým zamestnancom s prvou atestáciou alebo po 10 rokoch praxe až pedagogickým zamestnancom s druhou atestáciou. *Pedagogický zamestnanec s prvou atestáciou* môže robiť: uvádzajúceho pedagogického zamestnanca alebo činnosť uvádzajúceho odborného zamestnanca, učiteľa profesijného rozvoja, lektora aktualizačného vzdelávania alebo člena skúšobnej komisie pre ukončenie adaptačného vzdelávania v škole, školskom zariadení alebo v zariadení sociálnej pomoci. *Pedagogický zamestnanec s druhou atestáciou* môže vykonávať odborného garanta programu funkčného vzdelávania a špecializačného vzdelávania, člena atestačnej komisie alebo môže participovať pri výskume a analýzach profesijných kompetencií.

Ďalšou kariérovou cestou môžu byť kariérové pozície pedagogických zamestnancov. Kariérová pozícia je funkčné zaradenie pedagogického zamestnanca alebo funkčné zaradenie odborného zamestnanca, ktorý vykonáva špecializované činnosti alebo riadiace činnosti. Pedagogický zamestnanec vykonáva špecializované činnosti v týchto kariérových pozíciách:

- a) **uvádzajúci pedagogický zamestnanec,**
- b) **triedny učiteľ,**
- c) zodpovedný vychovávateľ,
- d) vedúci predmetovej komisie,
- e) vedúci vzdelávacej oblasti,
- f) **vedúci metodického združenia,**
- g) vedúci študijného odboru,
- h) vedúci záujmovej oblasti alebo vedúci oddelenia,
- i) výchovný poradca,
- j) kariérový poradca,
- k) školský koordinátor vo výchove a vzdelávaní,
- l) školský špecialista vo výchove a vzdelávaní,
- m) **supervízor,**
- n) **koordinátor školského podporného tímu,**
- o) **školský digitálny koordinátor.**

Hrubo sú vyznačené tie kariérové pozície, ktoré môže aktuálne vykonávať učiteľ/ka materskej školy. *Vedúcim pedagogickým zamestnancom* v materskej škole je riaditeľ/ka alebo zástupca riaditeľa/ky. Riaditeľ/ka materskej školy zodpovedá za dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov, ktoré súvisia s predmetom činnosti materskej školy a zabezpečuje jej celkový organizačný, hospodársky a finančný chod. Rozhoduje o prijatí dieťaťa do materskej školy, o zaradení dieťaťa na adaptačný pobyt alebo diagnostický pobyt v materskej škole, o prerušení dochádzky dieťaťa do materskej školy, o predčasnom ukončení predprimárneho vzdelávania. Určuje príspevok zákonného zástupcu dieťaťa na čiastočnú úhradu nákladov spojených s predprimárnym vzdelávaním (ak je zriaďovateľom regionálny úrad), rozdeľuje úväzky zamestnancom materskej školy s prihliadnutím na ich odbornú kvalifikáciu, stanovuje pracovnú náplň nepedagogickým a pedagogickým zamestnancom materskej školy, koordinuje a kontroluje vypracovanie a dodržiavanie školského vzdelávacieho programu, kontroluje dodržiavanie všeobecne záväzných právnych predpisov, ktoré súvisia s predmetom činnosti materskej školy. Okrem toho hodnotí pedagogických a odborných zamestnancov materskej školy, koordinuje tvorbu rozpočtu a podmienok financovania materskej školy, organizuje a kontroluje využívanie finančných prostriedkov určených na zabezpečenie činnosti materskej školy. Kontroluje hospodárenie s majetkom v správe alebo vlastníctve materskej školy. Ak má materská škola štyri a viac tried, zriaďuje sa v nej funkcia zástupcu riaditeľa. Riaditeľ/ka materskej školy menuje zástupcu, zástupkyňu, ktorý/á zastupuje riaditeľa/ku v čase jeho/jej neprítomnosti a samostatne jedná v styku s inými subjektmi a o výsledkoch jednania informuje riaditeľa/ku materskej školy.

Tretia časť zákona č. 138/2019 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch pojednáva o profesijnom rozvoji a ďalšom vzdelávaní pedagogických a odborných zamestnancov.

- Ktoré kariérové stupne môžete vo svojej budúcej profesii dosiahnuť?
- Vyhľadajte na internete informáciu o tom, koľko rokov praxe musí mať uchádzač/ka o miesto riaditeľa/ky materskej školy.
- Aké kvalifikačné predpoklady musí spĺňať uvádzajúci/a učiteľ/ka, ktorý/á Vás bude uvádzať do pedagogickej praxe?

3 PRÁVNE NORMY A PREDPISY PRE PEDAGOGICKÉHO ASISTENTA A VYCHOVÁVATEĽA ŠKD

Po preštudovaní tejto kapitoly a vyriešení úloh budete:

- vedieť vymenovať platné právne normy a predpisy pre pedagogického asistenta a vychovávateľa ŠKD,
- orientovať sa v platných právnych normách pre pedagogického asistenta a vychovávateľa ŠKD,
- rozumieť niektorým platným právnym normám pre pedagogického asistenta a vychovávateľa ŠKD.

3.1 PEDAGOGICKÝ ASISTENT

Absolvovaním štúdia v bakalárskom študijnom programe predškolská a elementárna pedagogika získate v súlade s vyhláškou o kvalifikačných predpokladoch pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov č. 173/2023 Z. z. kvalifikáciu aj pre výkon pracovnej pozície pedagogického asistenta (Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky 2023a). Vznik a vývoj pozície pedagogického asistenta v podmienkach na Slovensku popísali Belková a kol. (2020), a tak sa v texte venujeme najmä platným legislatívnym normám a vykonávacím predpisom.

Pedagogický asistent je pedagogickým zamestnancom, ktorého základné kompetencie upravuje zákon o pedagogických a odborných zamestnancoch č. 138/2019 Z. z. v znení neskorších predpisov. Keďže ide o pedagogického zamestnanca, jeho týždenný pracovný čas tvorí čas, v ktorom pedagogický zamestnanec vykonáva priamu výchovno-vzdelávaciu činnosť a čas, v ktorom pedagogický zamestnanec vykonáva ostatné činnosti súvisiace s priamou výchovno-vzdelávacou činnosťou (§7 ods. 1 zákona č. 138/2019 Z. z.). Pracovná náplň pedagogického asistenta vychádza z § 21 ods. 2 uvedeného zákona a „pedagogický asistent podľa požiadaviek učiteľa, vychovávateľa alebo majstra odbornej výchovy a v spolupráci s odbornými zamestnancami vytvára rovnosť príležitostí vo výchove a vzdelávaní, pomáha dieťaťu, žiakovi alebo skupine detí alebo žiakov pri prekonávaní architektonických, informačných, jazykových, zdravotných, sociálnych alebo kultúrnych bariér“. Základný

úväzok, tzn. týždenný rozsah priamej výchovnovzdelávacej činnosti pedagogického asistenta je rovnaký ako základný úväzok učiteľa, ak ide o pedagogického asistenta. Rozsah priamej výchovno-vzdelávacej činnosti ustanovuje nariadenie vlády č. 201/2019 o priamej výchovno-vzdelávacej činnosti (Vláda Slovenskej republiky 2019), prehľad o rozsahu priamej výchovnovzdelávacej činnosti pedagogických zamestnancov uvádzame nižšie v tabuľke.

Tabuľka 6 Úväzok pedagogických zamestnancov (rozsah priamej výchovnovzdelávacej činnosti) vo vzťahu k stupňu vzdelávania a pracovnej pozícii

Pedagogický zamestnanec vykonávajúci priamu alebo výchovnú činnosť	Základný úväzok (počet hodín týždenne)
učiteľ materskej (aj špeciálnej) školy platí aj pre kategóriu pedagogický asistent	28
učiteľ základnej školy platí aj pre kategóriu pedagogický asistent	23
učiteľ nultého a 1. ročníka základnej školy platí aj pre kategóriu pedagogický asistent	22
vychovávateľ školského klubu detí platí aj pre kategóriu pedagogický asistent	25

Rozdiely v rozsahu priamej pracovnej činnosti sú aj na úrovni vnímania dĺžky hodiny priamej výchovnovzdelávacej činnosti. Hodinou priamej výchovno-vzdelávacej činnosti sa rozumie:

- 60 minút, ak ide o pedagogického asistenta učiteľa materskej školy alebo o pedagogického asistenta učiteľa materskej školy pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, pedagogického asistenta vychovávateľa alebo pedagogického asistenta majstra odbornej výchovy.
- 45 minút, ak ide o pedagogického asistenta učiteľa základnej školy, gymnázia, strednej odbornej školy, strednej športovej školy, školy umeleckého priemyslu, konzervatória alebo školy pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (§2 Nariadenia vlády č. 201/2019 Z. z.)

Zo základného vymedzenia pracovnej náplne pedagogického asistenta vyplýva, že pedagogický asistent podľa požiadaviek učiteľa, resp. iného pedagogického zamestnanca vytvára rovnosť príležitostí vo výchove a vzdelávaní, pomáha dieťaťu, žiakovi alebo skupine detí alebo žiakov pri prekonávaní architektonických, informačných, jazykových, zdravotných, sociálnych alebo kultúrnych bariér. Na základe uvedeného tak pedagogický asistent v rámci priamej pedagogickej činnosti:

- uľahčuje adaptáciu dieťaťa/žiaka na nové prostredie a pomáhajúce pri prekonávaní počiatočných jazykových, kultúrnych, sociálnych a iných bariér;
- podľa pokynov učiteľa organizuje a zabezpečuje výchovno-vzdelávaciu činnosť s dôrazom na plnenie učebných úloh, podporuje, koordinuje a riadi aktívnu činnosť detí/žiakov;
- s využitím odporúčaných metód spolupracuje pri identifikácii sociálnych, morálnych, charakterových vlastností a jazykových kompetencií dieťaťa a žiaka, ako aj pri identifikácii poznávacích schopností (štýl učenia a pod.), motivácie k učeniu, individuálnych vzdelávacích potrieb detí/žiakov v sociálnej skupine (triede, odbornej skupine, výchovnej skupine, záujmovom útvare a pod.) a pri identifikácii sociokultúrneho prostredia vzdelávaného jednotlivca;
- sprevádza deti do/z materskej/základnej školy (toto sa vyžaduje najmä u detí z marginalizovaných komunít);
- sprevádza detí/žiakov mimo triedu a budovu školy;
- skupinovo a individuálne pracuje s deťmi a žiakmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, pracuje s dieťaťom/žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v kooperácii s ostatnými deťmi/žiakmi;
- pracuje so ostatnými deťmi/žiakmi triedy, kým sa učiteľ individuálne venuje žiakovi/žiakom so špeciálnymi výchovnovzdelávacími potrebami.

Pedagogickému asistentovi môže zamestnávateľ v súlade s platnou legislatívou nariadiť aj prácu nadčas. Keďže ide o pedagogického zamestnanca, ktorý má ustanovený základný úväzok, tak sa za jednu hodinu práce nadčas považuje vykonaná hodina priamej výchovno-vzdelávacej činnosti, ktorá prevyšuje základný úväzok (§ 7 ods. 4 písm. a) zákona č. 138/2019 Z. z. v znení neskorších predpisov).

Náplň priamej výchovno-vzdelávacej činnosti pedagogického asistenta je založená na spolupráci s inými pedagogickými a odbornými zamestnancami školy. V rámci nepriamej pedagogickej činnosti tak pedagogický asistent:

- bezprostredne spolupracuje s pedagogickými zamestnancami školy pri aplikácii teoretických poznatkov v závislosti od typu problému a potrieb dieťaťa/žiaka, so zamestnancami Centra poradenstva a prevencie, ako aj s rodinou žiaka so ŠVVP;
- pripravuje podklady (napr. portfólio dieťaťa/žiaka), sumarizuje výsledky práce jednotlivca a skupiny a výsledky pozorovania práce jednotlivca a skupiny na hodnotenie detí/žiacov.
- podieľa sa na tvorbe individuálnych vzdelávacích programov pre deti/žiacov a na tvorbe školského vzdelávacieho programu školy;
- zúčastňuje sa na plánovaní výchovy a vzdelávania v triede v súlade s tematickým výchovno-vzdelávacím plánom;
- pripravuje sa na výchovno-vzdelávaciu činnosť, vytvára didaktické pomôcky;
- spolupracuje pri plánovaní a realizácii mimovyučovacích aktivít detí/žiacov;
- spolupracuje pri plánovaní výchovno-vzdelávacej činnosti so zákonnými zástupcami dieťaťa/žiaka, pomáha pri príprave učebných pomôcok, pri výzdobe triedy a školy;
- spolu so školským podporným tímom a učiteľom definuje oblasti podpory žiaka/žiacov tak, aby pomoc bola cielená a vychádzala z aktuálnych potrieb a nielen z diagnózy (Đurčová et al. 2021);
- zúčastňuje sa na poradách pedagogických zamestnancov a školského podporného tímu.

V rámci nepriamej pedagogickej činnosti sa pedagogický asistent v súlade s vyhláškou o základnej škole č. 223/2023 Z. z. (Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky o základnej škole 2022) nielen spolupodieľa na zabezpečovaní výchovno-vzdelávacieho procesu, ale vykonáva aj dozor nad bezpečnosťou a ochranou zdravia žiakov. Dozor sa vykonáva podľa rozvrhu dozorov prerokovaného so zástupcami zamestnancov a pedagogickou radou a zverejneného riaditeľom na mieste dostupnom všetkým zamestnancom a žiakom základnej školy. Pedagogický asistent tak participuje na zabezpečení

dozoru pred začiatkom školského vyučovania, počas prestávok a všetkých činností organizovaných základnou školou a podľa potreby aj po skončení školského vyučovania (§ 5 vyhlášky č. 223/2023 Z. z.).

Pedagogický asistent pomáha prekonávať deťom alebo žiakom so zdravotným znevýhodnením bariéry vyplývajúce z ich zdravotného znevýhodnenia (§ 95 ods. 8 Zákona č. 245/2008 Z. z.). Ide o podporné opatrenie, ktoré sa poskytuje na základe vyjadrenia zariadenia poradenstva a prevencie (§ 145 písmeno b) zákona o výchove a vzdelávaní č. 245/2008 Z. z.). Zabezpečenie pôsobenia pedagogického asistenta v triede je jedným z podporných opatrení (§ 145a písm. m)), ktorého poskytovanie na základe vyjadrenia poradenského zariadenia zabezpečuje materská škola, materská škola pre deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, základná škola, základná škola pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, stredná škola, stredná škola pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami alebo špeciálne výchovné zariadenie. Pozícia pedagogického asistenta je v škole zriadená ako podporné opatrenie vo vzťahu ku konkrétnemu dieťaťu/žiakovi so špeciálnymi výchovnovzdelávacími potrebami, ktorého základným významom je ale pomôcť učiteľovi. Úlohou pedagogického asistenta je pracovať v triede tak, aby učiteľ/ka mala viac priestoru venovať sa priamej práci každému dieťaťu/žiakovi, teda aj deťom a žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

3.1.1 *Profesijný štandard a kompetenčný profil pedagogického asistenta*

Profesijný štandard vymedzuje nevyhnutné kompetencie pedagogického asistenta. Kompetenčný profil pedagogického asistenta rovnako ako aj kompetenčný profil ďalších pedagogických zamestnancov sleduje tri oblasti, ktorými sú dieťa, výchovno-vzdelávacia činnosť a profesijný rozvoj. Aktuálne je stále v platnosti profesijný štandard a kompetenčný profil pedagogického asistenta vydaný ministrom školstva na základe pokynu č. 39/2017 (2017), ktorým sa ustanovili profesijné štandardy pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov. V januári 2023 však boli MŠVVaŠ SR predložené na schválenie inovované profesijné štandardy, ktoré boli spracované v rámci národného projektu Profesijný rozvoj

učiteľov (TEACHERS). Aktuálne platné, ako aj inovované profesijné štandardy sú rozpracované v troch oblastiach a pre pozíciu pedagogického asistenta formulované len vo vzťahu ku kariérnemu stupňu začínajúceho a samostatného pedagogického zamestnanca. Pri nástupe do profesie musí pedagogický asistent rovnako ako každý iný pedagogický zamestnanec absolvovať adaptačné vzdelávanie, ktoré musí ukončiť do dvoch rokov od nástupu do pracovného pomeru pedagogického zamestnanca. Uvádzajúcim pedagogickým zamestnancom začínajúceho pedagogického asistenta môže byť pedagogický zamestnanec zaradený najmenej do kariérového stupňa pedagogický zamestnanec s prvou atestáciou a do kategórie učiteľ, vychovávateľ, majster odbornej výchovy alebo školský špeciálny pedagóg alebo odborný zamestnanec zaradený najmenej do kariérového stupňa odborný zamestnanec s prvou atestáciou (napr. školský psychológ) (§31 ods. 5) zákona č. 138/2019 Z. z.). Adaptačné vzdelávanie by malo súvisieť s obsahom kompetenčného profilu pedagogického asistenta v kariérnom stupni samostatný pedagogický zamestnanec (pokyn ministra č. 39/2017, príloha 10). Ide tak o rozvoj kompetencií v dimenzii

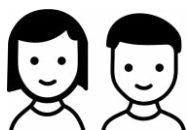
- žiak, na základe ktorých pedagogický asistent na základe pokynov učiteľa participuje:
 - pri identifikácii individuálnych charakteristík dieťaťa/žiaka, ako aj pri identifikácii sociálnych, morálnych, charakterových vlastností a jazykových kompetencií dieťaťa a žiaka;
 - pri identifikácii poznávacích schopností (štýl učenia a pod.), motivácie k učeniu, individuálnych vzdelávacích potrieb detí/žiacov v sociálnej skupine (triede, odbornej skupine, výchovnej skupine, záujmovom útvare, a pod.);
 - pri identifikácii sociokultúrneho prostredia a jeho vplyvu na vývin dieťaťa/žiaka.
- výchovno-vzdelávacia činnosť, na základe ktorých by pedagogický asistent mal
 - mať prehľad vo všeobecne záväzných právnych predpisoch v oblasti pedagogického pôsobenia;
 - ovládať a poznať didaktiku pedagogického pôsobenia;

- spolupracovať s učiteľom pri plánovaní a projektovaní výchovnovzdelávacieho procesu;
 - vedieť teoreticky odôvodniť výber a uplatňovanie vybraných metód a foriem hodnotenia učenia sa a správania sa dieťaťa/žiaka;
 - orientovať sa v pedagogickej dokumentácii.
- sebarozvoj, na základe ktorých by pedagogický asistent mal byť schopný
- stanoviť si ciele svojho profesijného rozvoja;
 - poznať, rešpektovať a akceptovať východiská a pravidlá profesijnej etiky;
 - podporovať spoluprácu školy/školského zariadenia a rodiny.

Na základe zákona o pedagogických a odborných zamestnancoch je možné pedagogického asistenta zaradiť najvyššie do kariérového stupňa pedagogický zamestnanec s prvou atestáciou (§ 28 ods. 3 zákona č. 138/2019 Z. z. v znení neskorších predpisov). Platný profesijný štandard a kompetenčný profil pedagogického asistenta s prvou atestáciou nie je aktuálne zverejnený. Keďže ide o pedagogického zamestnanca je žiadúce, aby sa aj pedagogický asistent počas pôsobenia v profesii neustále vzdelával. Z toho dôvodu má tak aj pedagogický asistent na základe zákona o pedagogických a odborných zamestnancoch č. 138/2019 Z. z. v znení neskorších predpisov (NR SR 2019) nárok na čerpanie pracovného voľna s náhradou funkčného platu v rozsahu päť pracovných dní v kalendárnom roku na profesijný rozvoj prostredníctvom vzdelávania a absolvovanie odbornej stáže (§ 82 od. 1 písm. a)) a ďalších päť pracovných dní na prípravu a vykonanie prvej atestácie (tamtiež § 82 od. 1 písm. b)).

Prezrite si požadované vedomosti a spôsobilosti v jednotlivých kompetenciách v kariérovom stupni začínajúci pedagogický asistent v aktuálne platných aj inovovaných profesijných štandardoch pedagogického asistenta. Identifikujte základné rozdiely v uvedených dokumentoch.

- V rozhovore s cvičnou učiteľkou počas Asistentskej praxe v 1. ročníku ZŠ zistíte, aké sú jej skúsenosti, resp. očakávania súvisiace s pôsobením pedagogického asistenta v triede.

Ako sme v texte uviedli, pôsobenie pedagogického asistenta v škole je jedným z podporných opatrení, ktoré na základe vyjadrenia poradenského zariadenia zabezpečuje škola. Vo vzťahu k jednotlivým podporným opatreniam boli Národným inštitútom vzdelávania a mládeže vypracované Sprievodné informatívno-metodické materiály. Viac o činnostiach pedagogických asistentov v škole sa môžete dočítať vo viacerých publikáciách (Bradley 2016; Kendíková 2017) ako aj v dokumente *Asistenčné činnosti* (NIVAM 2023) dostupnom na webovom sídle ministerstva školstva.

3.2 VYCHOVÁVATEĽ/KA ŠKD

Školský klub detí sa zriaďuje pre žiakov základných škôl pre žiakov špeciálnych základných škôl a žiakov, ktorí si plnia povinnú školskú dochádzku v osemročných gymnáziách. Môže sa zriadiť ako súčasť školy, alebo ako samostatný klub detí, do ktorého chodia žiaci z viacerých škôl. Výchovno-vzdelávacia činnosť v školskom klube detí je zameraná na uspokojenie záujmov žiakov v čase mimo vyučovania a na ich prípravu na vyučovanie. Dodržujú sa pritom princípy výchovy detí vo voľnom čase. Väčšina výchovno-vzdelávacích aktivít školského klubu detí prebieha po povinnom školskom vyučovaní. Jedná sa o odpočinkovú, rekreačnú a záujmovú činnosť. Žiaci sa v ŠKD môžu pripravovať na budúce vyučovanie a učia sa sebaobsluhu.

Činnosť ŠKD legislatívne upravuje školský zákon č. 245/2008. ŠKD patrí medzi školské výchovno-vzdelávacie zariadenia. Školský klub detí je súčasťou školy, ktorá zabezpečuje pre deti, ktoré plnia povinnú školskú dochádzku na základnej škole, činnosť podľa výchovného programu školského zariadenia zameranú na ich prípravu na vyučovanie, záujmovú činnosť a na oddych v čase mimo vyučovania a v čase školských prázdnin.

Štátny výchovný program pre školský klub detí vypracoval Národný inštitút vzdelávania a mládeže. Schválilo ho Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky dňa 25. novembra 2022 pod číslom 2022/20417:3-A2140 s platnosťou od 1. septembra 2023.

(Národný inštitút vzdelávania a mládeže 2022a). Tento program obsahuje ciele a princípy výchovy v ŠKD, formy výchovy v vzdelávania v ŠKD, tematické oblasti výchovy a ich charakteristiku. Ide o nasledovné tematické oblasti výchovy: Komunikácia a práca s informáciami, Sebarozvoj a svet práce, Zdravie a subjektívna pohoda, Spoločnosť a príroda, Kultúra a umenie.

Pre vychovávateľa ŠKD je záväzná vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky zo 17. januára 2022 o školských výchovno-vzdelávacích zariadeniach č. 22/2022 Z. z. (Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky 2022) Z menovanej vyhlášky vyplýva, že:

- Výchovno-vzdelávacia činnosť školského klubu detí sa organizuje ako: a) pravidelná činnosť zameraná na prípravu na školské vyučovanie; b) pravidelná záujmová činnosť na uspokojovanie a rozvíjanie individuálnych potrieb detí; c) príležitostná činnosť najmä formou podujatí, súťaží, exkurzií a pohybových aktivít.
- Za výchovno-vzdelávaciu činnosť v klube zodpovedá vychovávateľ alebo učiteľ, ktorý si v klube dopĺňa základný úväzok výkonom pracovnej činnosti vychovávateľa.

Zodpovedný vychovávateľ/vychovávateľka musí mať vedomosti a spôsobilosti potrebné pre výkon svojej profesie. Kompetencia je schopnosť (správanie, činnosť alebo komplex činností), ktoré charakterizuje vynikajúci výkon v niektorej oblasti činnosti. Za kompetentného v určitej oblasti sa zvykne považovať človek, ktorý má schopnosti, motiváciu, vedomosti a zručnosti robiť kvalitne to, čo sa v príslušnej oblasti robiť vyžaduje (Turek 2008). Aj vychovávateľ/ka v ŠKD musí disponovať niektorými kompetenciami, ktoré nadobúda už v pregraduálnom vzdelávaní.

Kompetencie začínajúceho vychovávateľa v ŠKD podľa profesijného štandardu:

- Identifikovať vývinové a individuálne charakteristiky dieťaťa/žiaka;
- Identifikovať psychologické a sociálne faktory učenia sa dieťaťa/žiaka;
- Identifikovať sociokultúrny kontext vývinu dieťaťa/žiaka;
- Ovládať obsah odboru vychovávateľstvo;
- Plánovať a projektovať výchovno-vzdelávacie činnosti;
- Realizovať výchovno-vzdelávacie činnosti;

- Hodnotiť priebeh a výsledky výchovno-vzdelávacích činností a učenia sa žiaka;
- Plánovať a realizovať svoj profesijný rast a sebarozvoj;
- Stotožniť sa s profesijnou rolou vychovávateľa a školou, školským zariadením.

Povolanie vychovávateľa/vychovávateľky v ŠKD kladie na človeka špecifické požiadavky. Keďže ide o prácu s deťmi v ich voľnom čase, musí si s nimi vytvoriť najmä veľmi dobrý, priateľský vzťah. Mal/a by mať zmysel pre humor a byť permanentne pozitívne naladený/á. Musí vytvoriť priaznivé sociálne podmienky v skupine detí tak, aby sa deti stali jeho/jej partnermi a nie objektmi sociálnej služby. Musí dbať o to, aby aj vzťahy medzi deťmi navzájom boli korektné a akceptujúce. Mal/a by byť pre deti kladným vzorom a mať vypestované vysoké mravné vedomie. Mal/a by deti počúvať a byť empatický/á. A úplnou prioritou sú jeho/jej organizačné a metodické schopnosti, ktoré prejaví v širokej škále voľnočasových aktivít.

- Porozprávajte sa vo dvojici s kolegom, kolegynou, ktoré požiadavky na výkon vychovávateľa/ky v ŠKD spĺňate.
- Vysvetlite, prečo inkluzívne vzdelávanie v školách potrebuje prácu asistenta učiteľa.
- Vyhľadajte na internete *Štátny výchovný program pre školský klub detí*, ktorý vypracoval Národný inštitút vzdelávania a mládeže a platí od 1. septembra 2023 a oboznámte sa s cieľmi tematických oblastí výchovy.
- Vyhľadajte vo vyhláske Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky zo 17. januára 2022 o školských výchovno-vzdelávacích zariadeniach č. 22/2022 Z. z. ako pracujú školské kluby detí v období školských prázdnin.

4 PROFESIJNÉ ŠTANDARDY UČITEĽA PREDPRIMÁRNEHO VZDELÁVANIA

Po preštudovaní tejto kapitoly a vyriešení úloh budete:

- vedieť vysvetliť, čo sú a na čo slúžia profesijné štandardy pedagogických zamestnancov,
- poznať profesijný štandard začínajúceho učiteľa materskej školy,
- vedieť, ktoré požadované kompetencie sú definované v oblasti dieťa, výchovno-vzdelávacia činnosť a profesijný rozvoj
- vedieť na základe požadovaných vedomostí a spôsobilostí stanoviť niektoré kritériá hodnotenia učiteľa/ky materskej školy.

Systémové zmeny v našom školstve vyvolávajú aj požiadavku na profesionalizáciu zamestnancov, ktorí riadia výchovno-vzdelávacie procesy v konkrétnych školách a triedach. Profesijnú perspektívu pedagogických zamestnancov a rozvojové potreby učiteľov a škôl legislatívne podporuje už spomínaný zákon č. 138/2019 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Aby sa dodržala vysoká kvalita ďalšieho vzdelávania učiteľov, a aby mohli byť učitelia objektívne hodnotení bolo potrebné vytvoriť celoštátne štandardy pedagogickej spôsobilosti. Nazývame ich profesijné štandardy pedagogických zamestnancov.

Profesijný štandard

Je normatív, ktorý vymedzuje nevyhnutné profesijné kompetencie pre štandardný výkon profesie pedagogického zamestnanca. Je pilierom profesionalizácie pedagogických zamestnancov, z ktorého by mal byť odvodený aj profil absolventa vysokej školy, profesijný a kariérny rast a kritéria hodnotenia a odmeňovania pedagogického zamestnanca v základnej škole. Vyjadruje sa v systéme preukázateľných kompetencií učiteľa (Kasáčová et al. 2006).

Profesijný štandard pedagogického zamestnanca taxatívne vymedzuje:

- Kategóriu pedagogického zamestnanca.
- Nevyhnutný kvalifikačný predpoklad pedagogického zamestnanca.
- Kariérový stupeň pedagogického zamestnanca.
- Kariérovú pozíciu pedagogického zamestnanca (vedúci pedagogický zamestnanec alebo pedagogický zamestnanec vykonávajúci špecializovanú činnosť).
- Kompetenčný profil pedagogického zamestnanca.
- Indikátory úrovne kompetencií pedagogického zamestnanca.
- Nástroje merania úrovne kompetencií pedagogického zamestnanca. (Kasáčová et al. 2006).

4.1 KOMPETENČNÝ PROFIL ZAČÍNAJÚCEHO UČITEĽA/KY MATERSKEJ ŠKOLY

Podrobne sa budeme venovať kompetenčnému profilu pedagogického zamestnanca v predprimárnom vzdelávaní, teda učiteľa/ky materskej školy. Prvý štandard, s ktorým sa budú študenti, študentky identifikovať je profesijný štandard začínajúceho učiteľa materskej školy. Kompetenčný profil sleduje tri oblasti:

1. Dieťa
2. Výchovno-vzdelávacia činnosť
3. Profesijný rozvoj učiteľa

V každej oblasti sú vymedzené očakávané kompetencie učiteľa/ky materskej školy. Je potrebné definovať pojem kompetencia.

Kompetencia

je schopnosť racionálne a v požadovanej kvalite použiť súbor existujúcich vedomostí, spôsobilostí a postojov v praxi. Kompetencia je dynamická a rozvinutá na rôznej úrovni. Môže sa ďalším vzdelávaním a tréningom rozvíjať.

Kompetenčný profil začínajúceho učiteľa/ky materskej školy predpokladá nasledovné kompetencie v troch oblastiach.

Tabuľka 7 Kompetenčný profil začínajúceho učiteľa predprimárneho vzdelávania

Oblasti	Kompetencie
Dieťa	Identifikovať vývinové a individuálne charakteristiky dieťaťa. Identifikovať psychologické a sociálne faktory učenia sa dieťaťa. Identifikovať sociokultúrny kontext vývinu dieťaťa.
Výchovno-vzdelávacia činnosť	Ovládať obsah a didaktiku predprimárneho vzdelávania. Plánovať a projektovať výchovno-vzdelávaciu činnosť. Realizovať výchovno-vzdelávaciu činnosť. Hodnotiť priebeh a výsledky výchovno-vzdelávacej činnosti a učenia sa dieťaťa.
Profesijný rozvoj	Plánovať a realizovať svoj profesijný rast a sebarozvoj. Stotožniť sa s profesijnou rolou a školou.

Zdroj: Pokyn ministra č. 39/2017

V každej oblasti kompetenčného profilu sa sledujú požadované vedomosti a spôsobilosti učiteľa/ky. Náročnosť kompetencií stúpa s kariérovými stupňami pedagogických zamestnancov. V každom kariérovom stupni aj v každej kariérovej pozícii je definovaný iný profesijný štandard.

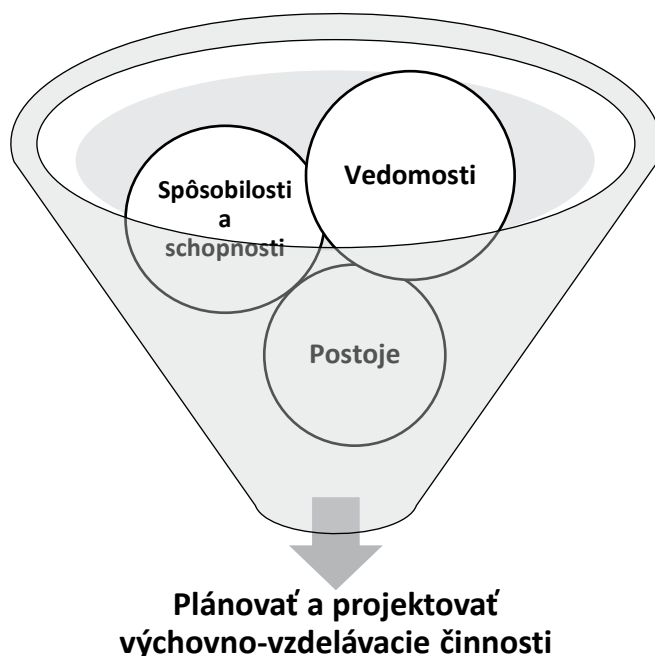
Na webovom sídle MŠ VVaŠ SR je súbor všetkých profesijných štandardov pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov. Dozviete sa o nich podrobnejšie v dokumente *Pokyn ministra školstva č. 39/2017* (Ministerstvo školstva Slovenskej socialistickej republiky 2017)

- Prezrite si požadované vedomosti a spôsobilosti v jednotlivých oblastiach kompetenčného profilu v kariérovom stupni začínajúci učiteľ materskej školy a porovnajte s kariérovým stupňom samostatný učiteľ materskej školy. V čom sa kompetenčné profily odlišujú?
- Jednou z kľúčových profesijných kompetencií učiteľa materskej školy je plánovať a projektovať výchovno-vzdelávaciu činnosť. Zvážte, aké

vedomosti, schopnosti, spôsobilosti a postoje si táto profesijná činnosť vyžaduje (Schéma 2).

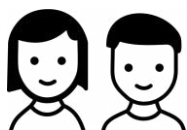
Schéma 2 Grafická štruktúra kompetencie plánovať a projektovať výchovno-vzdelávacie činnosti

- Vyberte ľubovoľnú profesijnú kompetenciu začínajúceho učiteľa a konkretizujte poznatky, schopnosti a skúsenosti, ktoré by ju mali napĺňať a charakterizovať. Použite pri práci vyššie zobrazenú schému.

- Profesijný štandard zahŕňa podstatné činnosti, ktoré by mal učiteľ vedieť vykonávať vo svojej profesii. Aké sú vaše predstavy o činnostiach učiteľa v materskej škole? Špecifikujte ich a zdôvodnite ich opodstatnenosť.
- Profesijné štandardy sa líšia v závislosti od jednotlivých kategórií a podkategórií pedagogických a odborných zamestnancov škôl a školských zariadení. Nahliadnite do pokynu ministra č. 39/2017 a porovnajte, ktoré profesijné činnosti sú vyžadované od začínajúceho učiteľa materskej školy a ktoré od učiteľa s 2. atestáciou.

- V rozhovore s cvičnou učiteľkou, zistíte, aké sú jej postoje k rozvoju kompetencie hodnotiť priebeh a výsledky výchovno-vzdelávacích činností a učenia sa detí.
- Aké sú vaše postoje k tejto kompetencii?
- Ktoré profesijné činnosti učiteľa ste mohli pozorovať počas pedagogickej praxe v materskej škole? Od čoho závisí kvalita výkonu pozorovanej činnosti?
- Ktoré pozorované činnosti ste vnímali ako najnáročnejšie? Prečo?

5 PROFESIJNÉ ČINNOSTI UČITEĽA PREDPRIMÁRNEHO VZDELÁVANIA

Po preštudovaní tejto kapitoly a vyriešení úloh budete:

- vedieť vymenovať profesijné činnosti, ktoré priamo alebo nepriamo súvisia s výchovno-vzdelávacími činnosťami učiteľa materskej školy,
- vedieť identifikovať príklady týchto činností na pedagogickej praxi,
- porovnať náročnosť jednotlivých činností v pedagogickej praxi učiteľa/ky,
- diskutovať o časovej záťaži jednotlivých činností v pedagogickej praxi učiteľa/ky.

5.1 PROFESIJNÉ ČINNOSTI PRIAMO SÚVISIACE S VÝCHOVNO-VZDELÁVACÍM PROCESOM

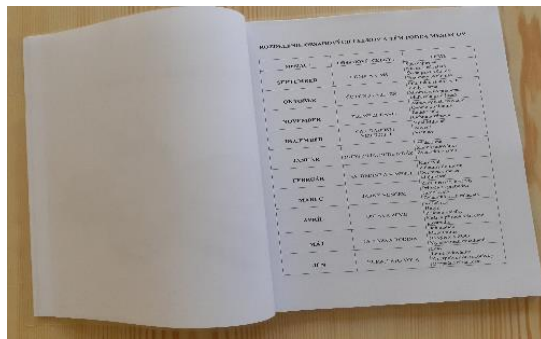
Na PF UMB prebiehal v rokoch 2007-2011 rozsiahly profesiografický výskum (Kasáčová et al. 2011), ktorý preukázal, že učiteľky MŠ venujú najviac času profesijným činnostiam priamo súvisiacim s výchovno-vzdelávacím procesom. Keď skúmané profesijné činnosti výskumníci zoradili podľa profesijného štandardu do oblastí dieťa, výchovno-vzdelávacia činnosť a profesijný rozvoj, zistili, že 51% celkového času venujú činnostiam súvisiacim s procesom, 16,1% činnostiam súvisiacim s deťmi, 10,2% činnostiam súvisiacim s profesijným rozvojom a 22,8% ostatným činnostiam.

Medzi činnosti priamo súvisiace s edukačným procesom radíme:

- projektovanie a plánovanie výchovno-vzdelávacích činností,
- zabezpečovanie podmienok pre výchovno-vzdelávacie činnosti,
- činnosti navodzujúce aktivizáciu a motiváciu dieťaťa,
- realizácia a riadenie výchovných situácií,
- realizácia a riadenie činností mimo MŠ,
- realizácia a riadenie aktivít a hier počas pobytu vonku v areáli MŠ,
- hodnotenie detí a ich produktov,
- príprava a tvorba učebných materiálov a pomôcok,
- individuálna starostlivosť o deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Projektovanie a plánovanie výchovno-vzdelávacích činností si vyžaduje od učiteľky MŠ dobrú orientáciu vo vzdelávacích štandardoch všetkých vzdelávacích oblastí. Učivo si učiteľka pripravuje sama. Ona je tvorcom, nie vykonávateľom kurikula (Vančíková et al. 2022; Lynch a Vargová 2020). Aktívne pracuje s obsahom, ktorý je vymedzený v štátnom vzdelávacom programe. Je mimoriadne dôležité, aby učiteľka vstupovala do projektovania dňa s jasnou predstavou o tom, čo bude učiť. Musí vedieť, čo sa deti naučia prostredníctvom témy, aké vedomosti a zručnosti získajú. Najnáročnejšie je pripraviť si aktivity a úlohy pre deti tak, aby boli pri vlastnom učení sa aktívne a motivované. Ďalšou otázkou je, ako bude učiť, teda aké formy a metódy práce s deťmi zvolí. Nemenej dôležité je pripraviť aj spôsoby a postupy hodnotenia detí. Výchovno-vzdelávaciu činnosť si učiteľka vždy projektuje s ohľadom na vek a vývinové osobitosti detí, ktoré má v triede.

Obrázok 1 Projektovanie a plánovanie výchovno-vzdelávacích činností v materskej škole

Zdroj: Archív Zdenky Malatincovej

Zabezpečovanie a organizovanie podmienok pre výchovno-vzdelávacie činnosti predpokladá veľa tvorivých a organizačných schopností učiteľky MŠ. Podmienky pre ich realizáciu si učiteľka pripravuje s ohľadom na potreby detí a pritom má vždy na mysli kvalitu ich realizácie. Podmienky edukácie ovplyvňuje širšie prostredie MŠ ako kultúrny kontext, vecné prostredie a materiálne vybavenie MŠ, sociálne prostredie s kvalitou vzťahov v MŠ - klíma a atmosféra v triede, organizačné prostredie, ktorého kvalita je určená systémom riadenia MŠ a organizáciou denných činností, a napokon učebné prostredie v konkrétnej triede (Doušková a Porubský 2009).

Obrázok 2 Zabezpečovanie a organizovanie podmienok pre výchovno-vzdelávacie činnosti

Zdroj: Archív Zdenky Malatinovej

Kvalita činností navodzujúcich aktivizáciu a motiváciu dieťaťa súvisia s koncepciou výchovy a vzdelávania konkrétnej učiteľky MŠ. Podľa Vančíkovej et al. (2022) sa aktivnosť učenia naplňa cez konštruktivistické vyučovanie. Učiteľka ustupuje z direktívnej roly a vytvára čo najväčší priestor pre deťmi riadené učenie sa. Pôsobí v úlohe sprievodkyne učením a moderátorky diskusií. Dieťa je aktérom učenia sa, v rámci vlastného poznávania je aktívne, nové poznatky objavuje samostatne alebo v spolupráci s ostatnými deťmi.

Realizácia a riadenie výchovných situácií súvisí najmä s kognitívno-komunikačnými spôsobilosťami učiteľky, jej flexibilitou a vynaliezavosťou. Okrem zvládnutia projektovaných učebných úloh a situácií musí pohotovo reagovať na vzniknuté, často nepredvídateľné situácie vo výchovno-vzdelávacom procese.

Obrázok 3 Realizácia a riadenie výchovno-vzdelávacích situácií

Zdroj: Archív Zdenky Malatinovej

Hodnotenie detí a ich produktov v materskej škole je jednou z najdôležitejších činností učiteľky. Každá činnosť dieťaťa v materskej škole, ktorú realizuje zámerne alebo spontánne, je príležitosťou na jeho hodnotenie. Hodnotenie má na deti dlhodobý a zásadný vplyv. Významné je hodnotenie výsledkov učenia sa detí, ale ešte väčší význam má pre dieťa hodnotenie procesov a jeho činností v materskej škole. Učiteľka vychádza pri hodnotení aj z požiadaviek na naplnenie profilu absolventa predprimárneho vzdelávania a čiastkovo sa opiera o evalvačné otázky, ktoré sú súčasťou vzdelávacích štandardov v Štátnom vzdelávacom programe pre predprimárne vzdelávanie v materských školách. Keďže v materskej škole deti neklasifikujeme, hodnotenie sa realizuje prostredníctvom verbálnej a neverbálnej komunikácie. Ide o slovné hodnotenie, hodnotenie prostredníctvom gest a mimiky, hodnotenie prostredníctvom piktogramov, symbolov atď. Podstatou slovného hodnotenia je jeho individualizácia. Slovné hodnotenie opisuje čo najpresnejšie individualitu dieťaťa. Prostredníctvom rôznych slovných vyjadrení sa dá špecifikovať rozsah aj kvalita vedomostí a zručností jednotlivých detí v triede, ako aj ich osobný pokrok s prihliadnutím na individuálne zvláštnosti a osobitosti každého dieťaťa. Dajú sa opísať príčiny neúspechu a ponúknuť alternatívy ďalšieho napredovania. Pochvala dieťaťa je silným motivačným činiteľom. Dôležité je, aby deti hodnoteniu porozumeli, a aby bolo pre ne zdrojom ďalšieho učenia sa. V procese hodnotenia detí učiteľky využívajú rôzne metódy pedagogického diagnostikovania: pozorovanie, rozhovor, portfólio detských produktov, videozáznamy z výchovno-vzdelávacieho procesu atď.

Príprava a tvorba učebných materiálov a pomôcok. V materskej škole, viac ako v ktorejkoľvek inej vzdelávacej inštitúcii, musí učiteľka dbať o rôznosť a podnetnosť učebných materiálov a pomôcok. Vyžaduje si to ohľad na vývinové obdobie dieťaťa predškolského veku, ktoré neustále potrebuje nové podnety, aby jeho učenie sa bolo efektívne. Učebné materiály a pomôcky v materskej škole vedú deti k vytýčeným didaktickým cieľom cez vopred naplánované série učebných úloh a krokov. Učiteľka si pripravuje skutočné predmety, materiály a nástroje, rôzne zobrazenia, modely, obrazy, fotografie, texty a mapy, auditívne a audiovizuálne pomôcky, virtuálne pomôcky a IKT pomôcky. Učebné materiály a pomôcky sú v materských školách využívané v centre matematických predstáv, v centre rozvíjania jazyka a reči, literárno-dramatickom centre, hudobno-dramatickom centre v pohybovom centre, vo

výtvarnom centre, v prírodovednom centre a pod. Učebnými materiálmi a pomôckami môžu byť aj reálne prírodniny, ktoré sú bohato využívané v exteriéroch materskej školy. Využiť sa dajú aj odpadové materiály.

Obrázok 4 Tvorba učebných materiálov a pomôcok

Zdroj: Archív Zdenky Malatinovej

Individuálna starostlivosť o deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Z aktuálne platných legislatívnych dokumentov (zákon o výchove a vzdelávaní č. 245/2008 v znení neskorších predpisov) a ratifikácie medzinárodných dokumentov (napr. Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím) vyplýva, že vo vzdelávaní by sme mali dodržiavať rovný prístup. To platí aj pre predprimárne vzdelávanie a s tým súvisia aj profesijné činnosti učiteľky súvisiace s individuálnou starostlivosťou o deti so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Ak má dieťa také zdravotné znevýhodnenie, ktoré si vyžaduje špeciálny prístup a nemôže plnohodnotne plniť požiadavky školského vzdelávacieho programu, vzdeláva sa podľa individuálneho vzdelávacieho programu (IVP), ktorý vypracováva učiteľka poverená riaditeľkou MŠ v súlade odporúčaniami zariadenia poradenstva a prevencie a informovaného súhlasu zákonného zástupcu. Spolupracuje pri tom so špeciálnym pedagógom a ostatnými pedagógmi MŠ (Cabanová 2022).

Pri tvorbe IVP pre konkrétne dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami učiteľka MŠ prihliada na maximálny potenciál dieťaťa a zohľadňuje jeho znevýhodnenie. Individuálnu starostlivosť si vyžadujú deti s narušenou komunikačnou schopnosťou, deti s telesným postihnutím, deti choré a zdravotne oslabené, deti so sluchovým postihnutím, deti so zrakovým postihnutím, deti s mentálnym postihnutím, deti s poruchami správania, deti s poruchami autistického spektra a deti s potenciálnymi poruchami učenia. V našom školskom

systeme sa s uznaním rovnosti vzdelávacích príležitostí všetkých detí udomáčajú princípy inkluzívneho vzdelávania a je to stále viac viditeľné aj v materských školách.

5.2 OSTATNÉ ČINNOSTI SÚVISIACE S VÝCHOVNO-VZDELÁVACÍM PROCESOM

Medzi ostatné činnosti súvisiace s výchovno-vzdelávacím procesom radíme:

- činnosti súvisiace s diagnostikovaním detí,
- stretnutia a spolupráca s rodičmi,
- vedenie pedagogickej dokumentácie,
- konzultácie s učiteľmi a inými odborníkmi o deťoch a pedagogickej činnosti,
- pomoc deťom v činnostiach súvisiacich so sebaobsluhou a životosprávou,
- dohľad pri samostatných činnostiach, hrách a odpočinku detí,
- porady a schôdze v materskej škole,
- participácia pri organizácii života školy, stotožňovanie sa s profesijnou rolou a materskou školou.

Činnosti súvisiace s diagnostikovaním detí patria k činnostiam súvisiacim s poznávaním detí. Bez dôkladného poznania detí by učiteľka nevedela projektovať výchovno-vzdelávací proces v materskej škole v súlade s ich individuálnymi potrebami. Na diagnostikovanie učiteľka využíva pozorovanie detí, rozhovory, posudzovanie detských produktov a výtvorov. Pri zisťovaní anamnézy dieťaťa sú vhodné rozhovory s rodičmi, pediatrami, psychológmi a inými odborníkmi. Ďalšou diagnostickou metódou je dotazníková metóda alebo rôzne druhy sociometrických metód. Diagnostické zistenia učiteľka zaznamenáva do diagnostických záznamov z pedagogického pozorovania, ktoré sú zamerané na: telesný, rozumový a motorický vývin dieťaťa, úroveň hlavných foriem činnosti dieťaťa, jeho sociálne správanie, citové prejavy a rodinné prostredie. Diagnostikovanie detí je veľmi dôležité najmä v období pred ich vstupom do základnej školy. Ide o zisťovanie:

- pracovného tempa dieťaťa,
- pracovného štýlu a sústredenia dieťaťa pri vypracovaní úloh,
- motorickej koordinácie,
- vizuálnych schopností – vnímania tvarov a foriem,

- orientácie v priestore,
- schopnosti zapamätávania si inštrukcií, jednoduchých a zložitejších postupov,
- verbálneho porozumenia pojmom,
- slovnej zásoby dieťaťa a jeho vyjadrovacích schopností,
- matematických schopností, porozumenia matematických pojmov, poznania geometrických tvarov,
- personálnych a sociálnych vývinových charakteristík dieťaťa.

Učiteľka MŠ pedagogicky diagnostikuje individuálny pokrok každého dieťaťa a zisťuje aj účinok vlastného pedagogického pôsobenia na dieťa. Je dôležité, aby poznala rozvojové možnosti dieťaťa a vedela ich konfrontovať s požiadavkami školského vzdelávacieho programu alebo individuálneho výchovno-vzdelávacieho programu.

Stretnutia a spolupráca s rodičmi patria k pravidelným činnostiam učiteľky MŠ. Materská škola a rodina sú dve prostredia, ktoré najviac ovplyvňujú pohľad detí na svet a vzťahy v ňom. Ideálne je, keď výchova v rodine akceptuje a zdieľa výchovné postupy a princípy v škole. Je preto žiaduce, aby učiteľky MŠ čo najčastejšie komunikovali a spolupracovali s rodičmi a inými rodinnými príslušníkmi. Spoluprácu uľahčujú učiteľkine osobné kontakty s rodičmi, hlbšie vzájomné poznanie sa, možnosti spoločných zážitkov priamo s deťmi a rodičmi. Samotná spolupráca rodiny a školy začína spoluprácou učiteľky s konkrétnym rodičom. Na jej úspešnosť a efektívnosť vplýva vzájomná komunikácia. Učiteľka musí disponovať komunikačnými spôsobilosťami a vyjadrovať sa odborným jazykom. Mala by používať vhodné výrazové prostriedky a postupy nielen pri komunikácii o dieťati, ale v každej situácii. Cieľom je motivovať rodiča k spolupráci a pomoci materskej škole. Mala by predchádzať situáciám, ktorých dôsledkom by mohlo byť neporozumenie alebo dokonca konflikt. Na to potrebuje ovládať pravidlá medziľudskej komunikácie a poznať aj typológiu rodičov. V komunikácii s materskou školou sa rodičia väčšinou zaujímajú najmä o svoje dieťa. Je to prirodzený jav. Ale najlepšia spolupráca je s rodičmi, ktorí okrem záujmu o vlastné dieťa prejavujú záujem aj o problémy materskej školy a sú ochotní sa podieľať na ich riešení. Takýto rodičia sú často členmi rady materskej školy. Rada školy je iniciatívnym a poradným samosprávnym orgánom, ktorý presadzuje záujmy detí a rodičov, pedagogických zamestnancov a ostatných zamestnancov v oblasti výchovy a vzdelávania. V materskej škole sa spravidla volia aj členovia

rady rodičov. Rada rodičov materskej školy spolupracuje s vedením MŠ pri riešení problémov výchovy a vzdelávania žiakov, dáva spätnú väzbu a vyjadruje sa k práci MŠ, aktivizuje rodičov pri odstraňovaní prekážok. V rámci svojich možností poskytuje škole materiálnu, personálnu a organizačnú pomoc pri práci s deťmi. Rada rodičov školy podporuje finančné požiadavky školy a to prostredníctvom finančných prostriedkov získaných z príspevkov rodičov a z 2% z daní. Treba však dodať, že v každej materskej škole sa stretneme aj s rodičmi, ktorí zlyhávajú v niektorej z rodičovských funkcií a sú často bez kontaktov s materskou školou.

Materská škola každoročne organizuje celoškolské stretnutia rodičov a pedagógov aj triedne stretnutia. Celoškolské stretnutia predstavujú spoločné aktivity celej školy, na ktorých sa podieľa vedenie aj jednotlivé učiteľky. Ide o plenárne rodičovské schôdze, akadémie, tradičné školské rituály súvisiace so začiatkom a koncom školského roka, rozlúčky s predškolákmi, vianočné trhy a iné.

Triedne stretnutia vytvárajú priestor pre osobnú komunikáciu rodičov s učiteľkami v jednotlivých triedach MŠ. Sú príležitosťou na rozvíjanie triedneho spoločenstva rodičov, detí a učiteliek. Uskutočňujú sa viackrát počas školského roka. Okrem spoločných stretnutí môže učiteľka iniciovať aj konzultačné hodiny s rodičmi o jednotlivých deťoch, ktoré majú charakter pedagogického poradenstva. Vzácné sú aj detské triedne besiedky pre rodičov a prarodičov, spoločné výlety a iné aktivity organizované v materskej škole spolu s rodičmi.

Vedenie pedagogickej dokumentácie patrí medzi pravidelné činnosti, ktoré učiteľka MŠ vykonáva. Pedagogickú dokumentáciu, s ktorou učiteľka predprimárneho vzdelávania pracuje tvoria:

- triedna kniha,
 - osobný spis dieťaťa,
 - denný poriadok,
 - zápisnica z rokovania pedagogickej rady,
 - zápisnica z rokovania metodického združenia, ak je zriadené,
 - záznam z pedagogického diagnostikovania,
 - dokumentácia o aktivitách podľa § 28 ods. 16 školského zákona a vyhlášky č. 339/2023 Z. z. o pedagogickej dokumentácii a ďalšej dokumentácii,
- (Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky 2023b).

Okrem tejto dokumentácie učiteľka využíva plány výchovno-vzdelávacej činnosti, vzdelávacie štandardy, plán práce školy a iné.

Konzultácie s učiteľmi a inými odborníkmi o deťoch a pedagogickej činnosti sú každodennou činnosťou učiteľky, pretože v triede spolupracujú dve učiteľky, ktoré si denne odovzdávajú informácie o deťoch a pedagogických situáciách pri výmene rannej a poobedňajšej smeny. Pedagógovia konzultujú aj počas pracovných porád. S odborníkmi (špeciálnymi pedagógmi, psychológmi, pediatriami, sociálnymi pracovníkmi) sa radia v rámci diagnostických dní, ale aj vtedy, keď sa vyskytne nejaký problém v správaní sa dieťaťa, jeho učení sa, alebo ak sa jedná o zdravotný problém konkrétneho dieťaťa.

Pomoc deťom v činnostiach súvisiacich so sebaobsluhou a životosprávou si vyžaduje od učiteľky veľa úsilia. Najmä deti, ktoré vstupujú do predprimárneho vzdelávania sa musia sebaobsluhu postupne naučiť. Ide o činnosti súvisiace s obliekaním a vyzliekaním detí, činnosti súvisiace so stravovaním a dodržiavaním pitného režimu. Učiteľka deťom pomáha, aby to čo najskôr zvládali samy. Učí ich najlepšie a najjednoduchšie spôsoby obliekania a obúvania. Pomáha im dobrými radami, aby sa naučili, ako najlepšie ovládať príbor pri jedení, ako sa nepoliať polievkou, ako si po sebe odložiť tanier a podobne. Všetky tieto zručnosti deti potrebujú pri vstupe do primárneho vzdelávania, pretože v základnej škole sa už počíta s tým, že dieťa zvládne základy sebaobsluhy a životosprávy.

Dohľad pri samostatných činnostiach, hrách a odpočinku detí je každodennou a nevyhnutnou činnosťou učiteľky MŠ. Ide o to, aby bola nepretržite zabezpečená aktívna ochrana a bezpečnosť detí. Za vytvorenie bezpečných a hygienických podmienok na predprimárne vzdelávanie zodpovedá riaditeľka MŠ. Za bezpečnosť a ochranu zdravia každého dieťaťa zodpovedajú pedagogickí zamestnanci materskej školy od prevzatia dieťaťa až po jeho odovzdanie zákonnému zástupcovi alebo ním splnomocnenej osobe. Za bezpečnosť detí počas krúžkovej činnosti zodpovedá lektor (so súhlasom zákonných zástupcov detí).

Výchovno-vzdelávacie činnosti v triede materskej školy zabezpečujú striedavo na zmeny dve učiteľky. Na vychádzke alebo inej aktivite mimo areálu MŠ nemôže mať pedagogický zamestnanec viac ako 21 detí od štyroch do piatich rokov alebo 22 detí starších ako päť rokov. Pri zvýšenom počte detí alebo pri činnostiach, ktoré si vyžadujú zvýšený dozor

(napr. sánkovanie, plávanie) sú prítomné dve učiteľky. S triedou s deťmi vo veku od troch do štyroch rokov sa spravidla uskutočňuje vychádzka detí vždy za prítomnosti dvoch zamestnancov. Ak učiteľka zistí nedostatok na predmetoch, pomôckach alebo zariadení, ktorý môže ohroziť zdravie alebo bezpečnosť detí, zabezpečí jeho odstránenie osobne, alebo to oznámi ihneď vedeniu MŠ. To ho podľa svojich schopností odstráni, prípadne o jeho odstránenie požiada zamestnancov zriaďovateľa MŠ. Učiteľka je zodpovedná za vytvorenie pokojnej a tvorivej atmosféry v materskej škole. Ochraňuje aj psychické zdravie dieťaťa, nepoužíva voči nemu telesné tresty ani neprimerané inhibičné metódy výchovy. Ak dieťa utrpí úraz, ktorý nie je potrebné ošetriť lekárom, ošetrí ho učiteľka obvyklým spôsobom. Úraz a spôsob ošetrenia zaeviduje v zošite školských úrazov. Tento záznam dá zákonnému zástupcovi na podpis. Ak dieťa utrpí úraz, ktorý si vyžaduje ošetrenie lekárom, službukonajúca učiteľka sa ihneď skontaktuje so zákonným zástupcom dieťaťa, s ktorým sa dohodne na ďalšom postupe. V prípade úrazu, ktorý ohrozuje život dieťaťa, službukonajúca učiteľka privolá rýchlu záchrannú službu a ktorýkoľvek zamestnanec MŠ zavolá zákonných zástupcov dieťaťa. Súčasne je dieťaťu poskytovaná prvá pomoc. Ak dieťa potrebuje ošetrenie v nemocnici, službukonajúca učiteľka ho sprevádza až do príchodu rodičov. Taktiež úraz zaznamená v zošite úrazov a lekársku správu odovzdá rodičom. Úraz je potrebné následne zaevidovať aj elektronicky vo webovej aplikácii podľa metodického usmernenia č. 4/2009-R z 11. februára 2009 (Ministerstvo školstva 2009) k zavedeniu jednotného postupu škôl, školských zariadení a vysokých škôl pri vzniku registrovaného úrazu a pri evidencii nebezpečných udalostí, ktoré upresňuje postup zamestnancov MŠ pri vyšetrení, evidencii a registrácii školského úrazu a nebezpečnej udalosti.

Porady a schôdze v materskej škole, sú menej obľúbenou činnosťou učiteliek. Sú ale z hľadiska organizácie chodu materskej školy a najmä realizácie výchovno-vzdelávacieho procesu nevyhnutnou súčasťou jej života. Základnou formou spoločného stretnutia všetkých pedagogických zamestnancov MŠ je pedagogická rada. Pedagogická rada často funguje na určitých nepísaných pravidlách a zásadách, ktoré môžu byť rôzne v závislosti od konkrétnej materskej školy, zriaďovateľa, regiónu, v ktorom sa škola nachádza. Vzhľadom k tomu, že pedagogická rada je kolektívnym orgánom, každý jej člen má mať možnosť oboznámiť sa prerokúvanými vecami a vyjadriť sa k nim. Pedagogická rada je poradným orgánom riaditeľa

MŠ, ktorý prerokúva pedagogicko-organizačné otázky výchovno-vzdelávacej činnosti. Členmi pedagogickej rady sú všetci pedagogickí zamestnanci a odborní zamestnanci materskej školy. Preto jej zasadnutia by mal/a viesť riaditeľ/ka. Nie je vylúčené, aby si pedagogická rada schválila pravidlá svojho fungovania v internom predpise označenom napr. ako Štatút pedagogickej rady alebo Zásady činnosti pedagogickej rady. Podľa týchto dokumentov by sa potom mali riadiť aj rokovania pedagogickej rady. V prípade, že takéto dokumenty neexistujú, rokovania by mali prebiehať tak, aby práva všetkých zúčastnených osôb zostali zachované a naplnil sa cieľ rokovania. Pedagogická rada zväčša uskutočňuje svoje kompetencie formou prerokovania. Vo všeobecnosti možno pod prerokovaním rozumieť výmenu názorov a dialóg medzi zúčastnenými osobami. Prerokovanie dokumentov v pedagogickej rade predpokladá aj zachytenie prerokovania v písomnej forme, aby sa s ním zriaďovateľ mohol oboznámiť, resp. aby si mohol overiť, že k prerokovaniu došlo. Takýmto výstupom z rokovania pedagogickej rady by mala byť zápisnica.

Pracovné porady na rozdiel od rokovaní pedagogickej rady sa týkajú nielen pedagogických zamestnancov, ale všetkých zamestnancov materskej školy. Ich obsahom môže byť informovanie zamestnancov o skutočnostiach rôzneho charakteru, organizačné veci, ako aj rozdelenie či uloženie pracovných úloh a pod. Práve vo vzťahu k delegovaniu úloh je vhodné zaznamenať výstupy z pracovnej porady v písomnej forme. Tieto sú zväčša označované ako zápisnica alebo záznam z pracovnej porady. K poradám v materskej škole možno zaradiť aj zasadnutie metodického združenia, ak v materskej škole existuje.

Participácia pri organizácii života školy, stotožňovanie sa s profesijnou rolou a materskou školou. Učiteľka MŠ sa okrem organizácie činností v triede, prirodzene podieľa aj na organizácii života materskej školy. Každá učiteľka prispieva pri organizovaní rôznych školských rituálov a slávností niečím iným. Záleží od jej talentu a záujmov. Tým sa podieľa na budovaní školskej klímy. Záleží len na tom, do akej miery sa stotožní so svojou profesijnou rolou a so životom materskej školy. Klímu školy zásadne ovplyvňujú nasledovné faktory:

- Región - výskumníci zistili rozdiely v klíme mestských a dedinských materských škôl.
- Architektúra a fyzické prostredie - určuje ho geografické a meteorologické prostredie a to pôsobí na správanie sa ľudí...

- Forma školy - rôzna stratégia školy a organizácia výchovno-vzdelávacích procesov, skupinové a kooperatívne formy práce, poslanie a zameranie materskej školy...
- Organizačné znaky materskej školy - veľkosť, počet detí v materskej škole a v triedach, organizácia dňa a týždňa v materskej škole,
- Obsah a ciele výchovno-vzdelávacieho procesu,
- Osobnosti učiteliek - vek, pohlavie, motívy, hodnoty, záujmy, postoje k výchovno-vzdelávaciemu procesu...,
- Osobnosti detí - rod detí, ich kognitívne schopnosti, motivácia k didaktickým a hrovým činnostiam, záujmy detí, vzťahy detí k rovesníkom, sociálny pôvod detí...,
- Vedenie materskej školy - štýly vedenia a riadenia ľudí v materskej škole, učiaca sa škola... (upravené podľa Grecmanová 2008, s. 51–74).

Okrem spomínaných činností vykonávajú niektoré učiteľky ešte činnosti, ktoré súvisia so životom školy. Ide napríklad o vedenie školskej knižnice, správcovstvo kabinetu s pomôckami, vedenie krúžku, vedenie školskej kroniky, albumu, tvorba a aktualizácia webovej stránky MŠ, propagácia MŠ prostredníctvom násteniek a pod.

Pokiaľ vedeniu, pedagogickým, nepedagogickým a odborným zamestnancom ide o to, aby deti, rodičia aj zamestnanci chodili do materskej školy radi, všetkým ide o to isté. Chcú, aby ich materská škola bola dobrá.

5.3 MIMOŠKOLSKÉ ČINNOSTI UČITEĽKY MATERSKEJ ŠKOLY

Všetky činnosti, ktoré sme doposiaľ menovali súvisia so životom v materskej škole. Učiteľky sa ale podieľajú aj na mimoškolských aktivitách, na ktorých reprezentujú svoju materskú školu smerom ku širšej komunite mesta alebo dediny, v ktorej je materská škola zriadená, alebo sa ďalej vzdelávajú. Ide o nasledovné činnosti:

- vystúpenia s deťmi na kultúrnych podujatiach,
- účasť na komunitných akciách pre deti a rodičov,
- akcie ku Dňu matiek a ku Dňu rodiny,

- účasť na konferenciách OMEP, Zdravá škola, SČK...,
- účasť na kurzoch, webinároch, školeniach,
- účasť a členstvo v rôznych dobrovoľných organizáciách (Slovenský červený kríž, Dobrovoľný hasičský zbor, OMEP - Svetová organizácia pre predškolskú výchovu...)

Všetky menované profesijné činnosti patria k profesii učiteľ predprimárneho vzdelávania v materskej škole a treba ich ďalej rozvíjať. Aby učiteľka MŠ nestagnovala a profesionálne rástla v súlade s dobou, musí svoje činnosti reflektovať, evalvovať a naďalej zlepšovať.

Ktoré sú hlavné znaky dobrej materskej školy?

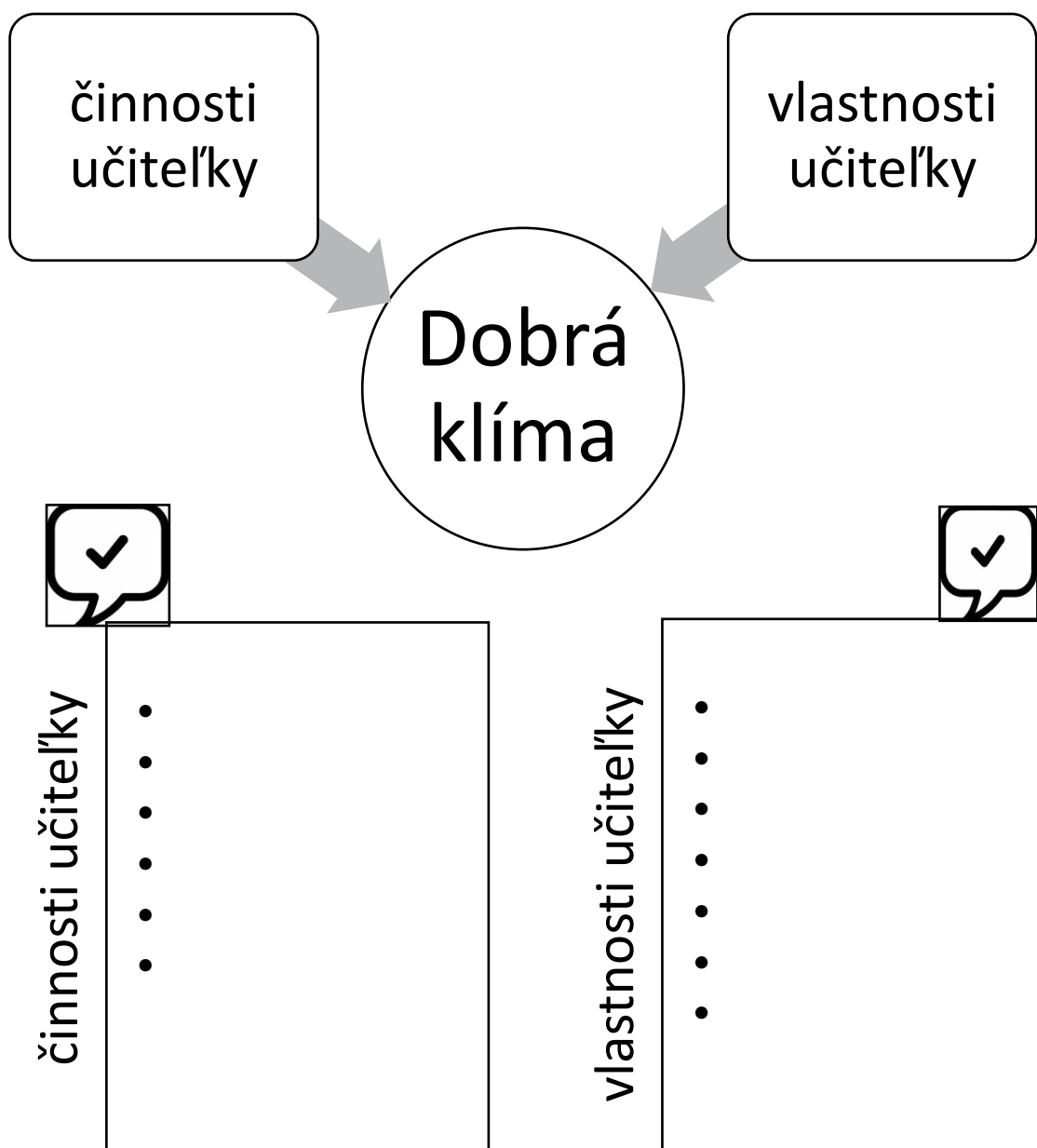
- Pedagogickí, nepedagogickí aj odborní zamestnanci, deti aj rodičia do nej chodia radi.
- Navzájom spolupracujú.
- Zapájajú sa do školských aj mimoškolských aktivít.
- Efektívne komunikujú.
- Zdieľajú a dodržia jednotné pravidlá.
- Záleží im na vedomostiach a spôsobilostiach detí.
- Organizácia materskej školy je prehľadná a premyslená.
- Spoločné pravidlá sú všetkými akceptované.
- Učiteľky sú slobodné a autonómne vo svojej pedagogickej pôsobnosti.
- Výchovno-vzdelávací proces je v dobrej materskej škole najvyššou hodnotou (upravené podľa Babiaková 2011).

Ak je pravdou, že klíma materskej školy ovplyvňuje kvalitu výchovno-vzdelávacieho procesu, je potrebné zamyslieť sa nad tým, ktoré činnosti a vlastnosti učiteliek vedú ku skvalitňovaniu klímy dobrej materskej školy.

- Navrhnite a napíšte spoločne v skupine aspoň 5 činností a 5 vlastností učiteľky, ktoré prispievajú k dobrej klíme materskej školy.
- Svoje návrhy prezentujete.

Schéma 3 Úvaha nad faktormi ovplyvňujúcimi dobrú klímu v materskej škole

- Pokúste sa na základe posúdenia klímy vyhodnotiť vlastnú situáciu na pedagogickej praxi.
- Svoju voľbu zakrúžkujte a na seminári porovnajte hodnotenia s kolegami.

Tabuľka 8 Anketa – vyhodnotenie pedagogickej praxe

a) Celkovo prežívam svoje pôsobenie na pedagogickej praxi ako:				
1. Úplne nezaťažujúce	2. Mierne zaťažujúce	3. Stredne zaťažujúce	4. Silno zaťažujúce	5. Extrémne zaťažujúce
b) V materskej škole, kde práve realizujem pedagogickú prax som:				
Úplne nespokojný/á	Skôr nespokojný/á	Ani spokojný/á ani nespokojný/á	Skôr spokojný/á	Veľmi spokojný/á
c) Nasledujúce prídavné mená ma na pedagogickej praxi vystihujú:				
1. vôbec nie	2. skôr nie	3. častočne	4. Skôr áno	5. veľmi presne
úspešný/á				
pripravený/á				
ambiciózny/a				
dôveryhodný/á				
usilovný/á				
milý/á				
optimistický/á				
spoľahlivý/á				
spokojný/á				
veselý/á				
smutný/á				

Zdroj: upravené podľa Babiaková, 2011)

6 ŠPECIALIZOVANÉ ČINNOSTI UČITEĽA PREDPRIMÁRNEHO VZDELÁVANIA V KARIÉROVÝCH POZÍCIÁCH

Po preštudovaní tejto kapitoly a vyriešení úloh budete:

- vedieť pomenovať funkcie, ktoré môže učiteľka v materskej škole vykonávať,
- poznať podmienky pre vykonávanie činnosti pedagogického zamestnanca špecialistu,
- poznať niektoré mimoškolské činnosti učiteľky MŠ.

6.1 TRIEDNY UČITEĽ

Hoci najdôležitejšími profesijnými činnosťami učiteľky MŠ sú tie, ktoré priamo súvisia s riadením výchovno-vzdelávacieho procesu, učiteľka sa môže stať aj pedagogickým zamestnancom špecialistom, ktorý vykonáva špecializované činnosti v kariérových pozíciách - triedny učiteľ alebo vedúci metodického združenia. Činnosť pedagogického zamestnanca špecialistu môže vykonávať ten, kto spĺňa kvalifikačné predpoklady na výkon pedagogickej činnosti a má ukončené adaptačné vzdelávanie. *Triednym učiteľom* je každý školský rok jedna z učiteliek, ktoré pôsobia v triede MŠ. Väčšinou si túto funkciu striedajú. Za triedníctvo prislúcha pedagogickému zamestnancovi funkčný príplatok. „Triednické“ kompetencie si učiteľka rozvíja vlastnou skúsenosťou, ale aj priebežným štúdiom a cieľavedomou prípravou. Už v pregraduálnej príprave budúcich učiteľov predprimárneho vzdelávania je potrebné pripravovať študentov na prácu triedneho učiteľa, pretože po ukončení adaptačného vzdelávania ho môže riaditeľka určiť za triedneho učiteľa. Práca triedneho učiteľa si vyžaduje personálne, sociálne, pedagogické, psychodidaktické a organizačno-riadiace kompetencie. K osobnostným kvalitám triedneho učiteľa možno zaradiť cieľavedomosť, zodpovednosť, sebadôveru, trpezlivosť a optimistický postoj k pedagogickej práci. Medzi základné úlohy a požiadavky kladené na triedneho učiteľa v materskej škole patria:

- riadiť výchovno-vzdelávací proces v triede,
- formovať záujmy a presvedčenia detí,

- reprezentovať detský kolektív na verejnosti a stávať sa jeho tvorcom,
- viesť triednu knihu, osobné spisy detí a ostatnú pedagogickú dokumentáciu týkajúcu sa triedy,
- niesť zodpovednosť za výchovno-vzdelávací proces v triede a rešpektovanie vnútorného poriadku materskej školy v danej triede,
- spolupôsobiť na mimotriednej a mimoškolskej činnosti detí svojej triedy,
- spolupracovať s rodičmi detí,
- organizovať triedne stretnutia a rodičovské združenia s rodičmi detí.

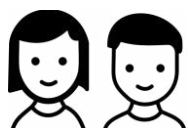
Okrem menovaných povinností by mal podľa potreby triedny učiteľ spolupracovať s odborníkmi z Centra poradenstva a prevencie, koordinovať výchovno-vzdelávaciu prácu oboch učiteliek vyučujúcich v triede, spolupracovať s ďalšími odborníkmi a osobitnú pozornosť venovať individuálnemu rozvoju detí.

Niektoré z menovaných povinností a úloh, ktoré vykonáva triedny učiteľ majú charakter rutinných činností. Patrí medzi ne pravidelné vyplňanie triednej dokumentácie, organizovanie stretnutí a informačných okienok pre rodičov detí, spolupráca s inými pedagogickými zamestnancami MŠ. Podľa § 28 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov vydalo Ministerstvo školstva SR vyhlášku č. 541/2021 Z. z. o materskej škole, ktorá upravuje podrobnosti o spôsoboch organizácie a zabezpečovania výchovno-vzdelávacej činnosti v materskej škole. Podľa uvedenej vyhlášky riaditeľ školy určí pre každú triedu v materskej škole triedneho učiteľa. Podľa § 14 zákona č. 553/2003 Z. z. o odmeňovaní niektorých zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (NR SR 2003) pedagogickému zamestnancovi, ktorý vykonáva činnosť triedneho učiteľa, patrí príplatok za výkon špecializovanej činnosti v sume 5 % platovej tarify platovej triedy a pracovnej triedy, do ktorej je zaradený, zvýšenej o 14 %, ak túto činnosť vykonáva v jednej triede, alebo v sume 10 % platovej tarify platovej triedy a pracovnej triedy, do ktorej je zaradený, zvýšenej o 14 %, ak túto činnosť vykonáva v dvoch triedach alebo vo viacerých triedach. Príplatok za výkon špecializovaných činností triedneho učiteľa sa určí pevnou sumou zaokrúhlenou na 50 eurocentov nahor. S prihliadnutím na to, že v materských školách pedagogický zamestnanec vykonáva triednícké práce v menšom rozsahu ako v základných školách alebo v stredných

školách zamestnávateľ môže určiť za triedneho učiteľa jedného učiteľa materskej školy aj pre dve alebo viac tried materskej školy.

- Aj v materských školách existuje kariérová pozícia triedny učiteľ. Zistite, ktorá vyhláška túto pozíciu vymedzuje.
- Ktoré špecializované činnosti vykonáva učiteľ v pozícii triedneho učiteľa?
- Kto môže vykonávať činnosť triedneho učiteľa v materskej škole?

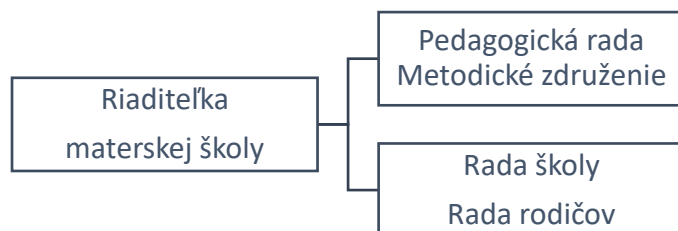
- Požiadajte cvičnú pani učiteľku a oboznámte sa na pedagogickej praxi s triednou knihou.

6.2 VEDÚCI METODICKÉHO ZDRUŽENIA

Neoddeliteľnou súčasťou pedagogického riadenia v materskej škole je aj činnosť poradných orgánov riaditeľa – pedagogickej rady a metodického združenia (Miňová 2012). Metodické združenie možno zriadiť, ak má materská škola najmenej dve triedy, teda zriaďuje sa najmä vo väčších materských školách, kde učiteľky majú menej príležitostí konzultovať didakticko-metodické problémy výchovno-vzdelávacieho procesu. Význam metodického združenia, jeho postavenie v materskej škole je vždy priamo úmerné tomu, aký má skutočný prínos pre skvalitnenie výchovno-vzdelávacieho procesu a profesijný rozvoj pedagogických zamestnancov. Členmi metodického združenia sú všetci pedagogickí zamestnanci a odborní zamestnanci materskej školy. Ak metodické združenie nie je zriadené, poradným orgánom riaditeľa, ktorý prerokúva pedagogicko-didaktické otázky, je pedagogická rada. Metodické združenie má presne vymedzené svoje postavenie a ciele činností. Je dôležité, aby metodické združenie malo na základe svojho postavenia v materskej škole jasne a jednoznačne vymedzené kompetencie. Môžu byť formulované v podobe štatútu, ktorý upravuje postavenie, poslanie, funkcie, obsah, metódy jeho činností, práva a povinnosti jeho členov. Metodické združenie je poradným orgánom riaditeľky MŠ, ktorý prerokúva pedagogicko-didaktické otázky výchovno-vzdelávacej činnosti pri tvorbe alebo inovácii školského vzdelávacieho programu a rozvíjaní profesijných kompetencií pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov materskej školy. Jeho postavenie v rámci organizačnej štruktúry

zobrazuje schéma nižšie. Pedagogická rada, metodické združenie sú poradné orgány a rada školy, rada rodičov sú samosprávne orgány.

Schéma 4 Organizačná štruktúra materskej školy

Zdroj: vlastné spracovanie

Metodické združenie (ďalej len MZ) má riadiacu, organizačnú, kontrolnú, hodnotiacu a vzdelávaciu (odborno-metodickú) funkciu. Súčasťou riadiacej a organizátorskej práce MZ je plánovacia činnosť. Určenie cieľov, spôsobov na ich dosiahnutie sa uskutočňuje prostredníctvom plánovania. Nevyhnutnou súčasťou je dobrý plán činnosti. Plán je možné revidovať a dopĺňať. Nemá byť len súhrnom akcií a opatrení, ale predovšetkým vymedzením cieľov a metód, ich dosahovania určením termínov realizácie, vymedzením zodpovednosti za ich splnenie a uvedením postupu kontroly a hodnotenia. Je potrebné vytvoriť priestor pre všetky členky MZ, aby sa podieľali na príprave, na realizácii a vyhodnotení plánu činnosti. Vedúca MZ s jeho členkami konfrontuje svoje a ich predstavy o činnosti, hľadá optimálny postup pri dosahovaní vytýčených cieľov. Za vypracovanie plánu činnosti je zodpovedná vedúca MZ a každoročne ho schvaľuje riaditeľka školy. Najdôležitejšou je vzdelávacia funkcia MZ. Spočíva v metodickom vedení, ktorým rozumieme riadenú odbornú pomoc pri sebavzdelávaní pedagogických zamestnancov na rozvíjanie a na prehĺbovanie profesijného a osobnostného rastu pedagogického zamestnanca.

Činnosť vedúcej MZ je veľmi zodpovedná. Uskutočňuje zasadnutia MZ a rozdeľuje úlohy jeho členkám, vypracúva plán MZ, vedie zasadnutia MZ, (spravidla štyri zasadnutia počas jedného školského roka), píše zápisnice MZ, odovzdáva ich na podpis riaditeľke MŠ, kontroluje plnenie úloh, kontroluje plnenie plánov výchovno-vzdelávacej činnosti a učebných osnov, informuje riaditeľku o zasadnutiach, prípadných problémoch a nedostatkoch aj o úspechoch a pokrokoch. Pomáha vypracovať riaditeľke MŠ na základe osobného plánu profesijného rozvoja jednotlivých pedagogických zamestnancov plán profesijného rozvoja školy.

6.3 UVÁDZAJÚCI PEDAGOGICKÝ ZAMESTNANEC

Podľa zákona č. 138/2019 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov § 37 ods. 1 (NR SR 2019) uvádzajúci pedagogický zamestnanec alebo uvádzajúci odborný zamestnanec koordinuje a zodpovedá za priebeh adaptačného vzdelávania a pri ukončení adaptačného vzdelávania hodnotí mieru osvojenia profesijných kompetencií na výkon pracovnej činnosti samostatného pedagogického zamestnanca alebo samostatného odborného zamestnanca.

Uvádzajúci pedagogický zamestnanec musí byť zamestnancom s prvou atestáciou. Realizuje dohľad nad adaptačným vzdelávaním začínajúceho pedagogického zamestnanca. Úlohou uvádzajúceho učiteľa v materskej škole je pomáhať začínajúcemu učiteľovi etablovať sa v pedagogickej praxi. Je to logický proces súvisiaci s profesijným rozvojom. Proces uvádzania začínajúceho učiteľa je legislatívne vymedzený, uvádzajúci učiteľ/ka vykonáva špecializované činnosti súčasne s výkonom pedagogickej činnosti. Popri svojej pedagogickej činnosti v triede materskej školy súbežne uskutočňuje adaptačné vzdelávanie s jednotlivcom (jednotlivcami) a zodpovedá za jeho realizáciu v súlade s vypracovaným vzdelávacím programom a plánom adaptačného vzdelávania. Na základe určenia kritérií a indikátorov kvality uvádzania začínajúceho pedagogického zamestnanca je dôležitá dostatočne rozvinutá reflexívna kompetencia. Dôležitý je aspekt kladenia otázok zameraný na proces profesijného rozvoja začínajúceho učiteľa, napr. či boli ciele stanovené smerom k dieťaťu; ako využíva uvedenú hru v rámci rozvíjania požadovaných kompetencií u detí; podľa čoho pozná, že deti zvládli činnosť, hru, výchovno-vzdelávaciu aktivitu; čo môže učiteľka očakávať od detí. Uvádzajúci učiteľ súčasne hodnotí začínajúceho učiteľa, ovplyvňuje proces utvárania jeho schopnosti sebareflexie a reflexie (upravené podľa Bruteničovej a Paleshovej (2017)).

Všetky uvedené činnosti uvádzajúceho pedagogického zamestnanca vyplývajú z jeho kompetenčného profilu zverejneného v pokyne ministra č. 39/2017, v prílohe č. 23, kde sú definované v oblastiach *Začínajúci pedagogický zamestnanec*, *Adaptačný proces* a *Profesijný rozvoj* (Ministerstvo školstva Slovenskej socialistickej republiky 2017).

7 AUTOEVALVÁCIA A ĎALŠIE VZDELÁVANIE UČITEĽOV MŠ

Po preštudovaní tejto kapitoly a vyriešení úloh budete:

- vedieť vysvetliť pojem autoevalvácia,
- poznať niektoré techniky autoevalvácie a sebareflexie učiteľa,
- poznať možnosti a formu ďalšieho vzdelávania učiteľov MŠ.

Postmoderná spoločnosť kladie na učiteľskú profesiu veľké nároky, ktoré predpokladajú hľadanie novej profesionálnej identity učiteľa. Učiteľka materskej školy sa mení z odovzdávateľa poznatkov na facilitátora, ktorý pomáha uľahčovať procesy učenia sa dieťaťa a výchovou pomáha utvárať dieťaťu aj vzťah k sebe samému, k vlastnému životu a ku komunite. Jej práca vyžaduje na jednej strane široké teoretické poznatky, na druhej strane vlastnú tvorivosť, produkciu a osobnostnú zrelosť. Teoretické poznatky získava učiteľka materskej školy v pregraduálnom vzdelávaní – v príprave na strednej alebo vysokej škole, tvorivosť a produkciu rozvíja a ďalej zdokonaľuje najmä v pedagogickej praxi konkrétnej materskej školy (Babiaková 2014).

Ak sa učiteľ/ka materskej školy chce vo svojej profesii zlepšovať musí nielen analyzovať a reflektovať svoju výučbu, ale aj hodnotiť jej silné a slabé stránky – evalvovať. Aby učiteľka materskej školy skutočne dosiahla profesijný rozvoj, je potrebné, aby bola schopná sa vedome a cieľavedome starať o rast svojho poznania a rozvoj svojich spôsobilostí. Mala by pravidelne realizovať *autoevalváciu* na podnet vedenia materskej školy. Na to slúžia hodnotiace rozhovory medzi riaditeľkou materskej školy a jednotlivou učiteľkou.

Autoevalvácia

je zámerný, plánovaný, vnútorne oceňovaný a osobnostne významný proces. Je to proces hodnotenia rôznych javov a procesov vo vzťahu k tomu, čo hodnotiteľ pokladá za ich indikátory kvality. Autoevalvácia ako vnútorný proces predstavuje produkt tvorivej práce učiteľky materskej školy v zmysle jej

neustáleho sebazdokonaľovania, čo sa prejavuje v jej pedagogickej kompetencii efektívne pristupovať v pedagogických situáciách k ich riešeniu.

Na základe reflexie môže učiteľ prepojiť konceptuálne znalosti (epistéme) s perceptuálnymi znalosťami – praktickou múdrosťou (Kosová 2013). To sa dá len vtedy, keď sebareflexia nie je náhodná, ale využíva sa zámerné, plánovane a systematicky pri pravidelnej autoevalvácii.

Tabuľka 9 Rozdiel medzi bežnou sebareflexiou a zámernou autoevalváciou učiteľa

Znaky náhodnej sebareflexie	Znaky zámernej autoevalvácie
nesystematická	systematická
neplánovaná	plánovaná
ciele nie sú vopred známe	ciele sú vopred známe
vychádzajúca zo subjektívnej skúsenosti	vychádzajúca z objektívne zistených dát
založená na pocitoch	založená na výsledkoch skúmania
nedefinované ciele hodnotenia a ich indikátory	definované ciele hodnotenia a ich indikátory
vopred nestanovené kritériá hodnotenia	vopred stanovené kritériá hodnotenia
pri autoevalvácii školy temer nevyužiteľná	pri autoevalvácii školy využiteľná

Zdroj: (Babiaková 2013)

7.1 TECHNIKY A METÓDY AUTOEVALVÁCIE

Ak je učiteľka materskej školy kompetentná realizovať autoevalváciu, musí poznať charakteristiky jednotlivých techník reflexie a autoevalvácie, postupy, na ktorých sa pri práci s technikou stavia, a efekty, ktoré môže pri použití techniky dosiahnuť (Babiaková 2013). Ide o nasledovné techniky:

Analýza vlastných činností v edukačnom procese prebieha najčastejšie neplánovane a nesystematicky, ale má pre učiteľku veľký význam. Dôležité je nájsť pri analýze vlastnej práce oporné body, podľa ktorých učiteľka dokáže pri uvažovaní o nej vyhodnotiť preukázateľné výsledky. Najčastejšie je to príjemný pocit z realizovaných činností, vysoká aktivita detí, dobré hodnotenie detí v učení, deti porozumeli učivu, didaktická technika fungovala atď. Analýza vlastného edukačného procesu môže mať pre učiteľku veľký význam, ak sa stane pravidelnou

a učiteľka si o nej robí písomné záznamy, ktoré sú potom východiskom pre zmeny v edukačnom procese.

Diskusia a motivačno-hodnotiaci rozhovor sú základnou metódou autoevalvácie a môžu mať charakter neformálnej debaty, alebo podobu formálneho hodnotiaceho rozhovoru. V prvom prípade ide o rozhovory s deťmi, v ktorých im učiteľka dáva priestor, aby sa vyjadrili k edukačnému procesu napríklad formou záverečnej komunity na konci dňa. Alebo môže ísť o rozhovor s učiteľkou, ktorá učí v rovnakej triede. V druhom prípade ide o hodnotiace rozhovory s vedúcim pedagogickým zamestnancom alebo kolegom, ktorí volia pri rozhovore formálny postup: priestor na sebareflexiu učiteľky, otázky k realizovaným výchovno-vzdelávacím činnostiam, reflexia, výmena názorov, intervencia a prijatie opatrení. Ak je diskusia riadená, potom je toto riadenie vložené do základných otázok. Novotný (2002) uvádza, že pre hodnotiace rozhovory v učiteľskej praxi sa špecificky ponúka postup: cieľ – prostriedky – dosiahnutý stav.

Navrhované otázky, na ktoré sa hľadajú odpovede:

- Aký cieľ ste sledovali touto činnosťou (inštrukciou, aktivitou, tematickým celkom)?
- Ktoré metódy ste zvolili na dosiahnutie tohto cieľa?
- Reagovali deti tak, ako ste očakávali? Zodpovedali reakcie zvolenému cieľu?
- Podarilo sa cieľ dosiahnuť?
- Zvládli deti učebný obsah, získali zručnosti alebo vedomosti na stanovenej úrovni?

Mikrovýstupy ponúkajú cennú možnosť zdieľania dvoch pohľadov – vystupujúcej učiteľky a publika. Realizujú sa najmä formou adaptačného vzdelávacieho programu, kedy uvádzajúci učiteľ alebo vedúci pedagogický zamestnanec pozoruje mikrovýstup začínajúceho učiteľa. Niekedy sa realizuje aj v rámci metodického združenia, ak učiteľ/ka, ktorá mikrovýstup realizuje, chce kolegov niečo nové naučiť.

Spätná väzba je základom efektívnej komunikácie. Bez nej by učiteľka zostala len v polohe subjektívnej sebareflexie. Známy je model dávania spätnej väzby, kde najprv hodnotiteľ opíše pozitívne detaily – čo hodnotený urobil dobre, potom opíše negatíva – čo môže hodnotený urobiť lepšie, a nakoniec hodnotiteľ ukončí spätnú väzbu všeobecnými

pozitívnymi informáciami. Prijímateľ spätnej väzby by mal prijať spätnú väzbu, prehodnotiť ju, posúdiť možnosti nápravy, ktoré mu spätná väzba ponúka a tieto možnosti vo svojej pedagogickej praxi použiť. Stáva sa, že prijímateľ spätnej väzby po jej prehodnotení usúdi, že vidí veci inak a spätná väzba neprinesie žiadne benefity.

Hospitácia je hodnotenie výchovno-vzdelávacej činnosti učiteľky priamo v procese s deťmi prostredníctvom pedagogického pozorovania. Môže byť súčasťou pravidelnej vnútornej kontrolnej činnosti riaditeľky materskej školy. Môže sa realizovať v rámci spätnej väzby od členky metodického orgánu školy alebo ju realizujú učitelia medzi sebou navzájom. Hupková a Petlák (2004) rozlišujú hospitácie podľa cieľa a organizačnej formy, podľa obsahového zamerania a podľa časovej orientácie. Dôležité je vymedziť vopred cieľ a predmet hospitácie, štruktúru zaznamenávania pozorovaných javov a jej systém.

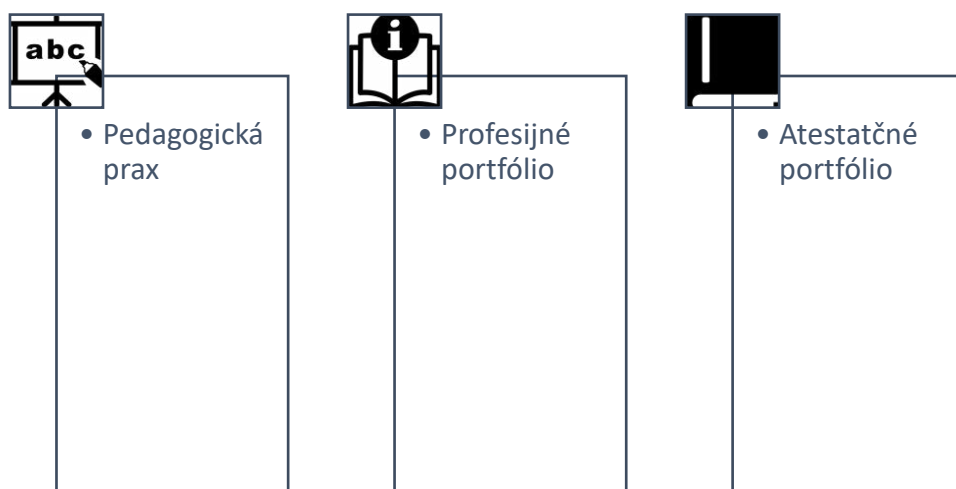
Videozáznam alebo audiozáznam z výchovno-vzdelávacieho procesu je moderný spôsob zaznamenávania vlastných profesijných činností učiteľa/ky. Môže sa využiť na podrobnú analýzu výchovno-vzdelávacej aktivity. Je len na učiteľovi, učiteľke, či ju chce analyzovať z hľadiska výchovno-vzdelávacích požiadaviek, úloh a pokynov, metód a foriem práce alebo z hľadiska dodržania časového rámca. Na základe video alebo audiozáznamu je možné analyzovať aj pedagogickú komunikáciu.

Prípadová štúdia je napríklad opis problému v správaní sa dieťaťa či skupiny detí v určitej situácii. Stavia na skúsenosti učiteľky, ale tá je tu doplnená o ďalšie údaje, opis kontextu deja, štúdium dokumentov (anamnéza dieťaťa, správa z pedagogicko-psychologického vyšetrenia), v neposlednom rade o teoretický rozbor. V prípadovej štúdii sa učiteľka usiluje o komplexné pochopenie prípadu v jeho prirodzenom prostredí. Prípadová štúdia plní svoju úlohu vtedy, ak je možné hľadať alternatívne riešenie situácie.

Učiteľským výskumom rozumieme spôsobilosť učiteľky získavať validné a reliabilné informácie o tom, ako realizuje profesijné činnosti priamo súvisiace s výchovno-vzdelávacím procesom. Ide o systematický zber a analýzu dát (exaktný, kvantitatívny prístup) a interpretáciu zistených skutočností (opisný, kvalitatívny prístup), ktoré poskytnú materskej škole informácie o profesijných činnostiach jednotlivcej učiteľky, ale aj o fungovaní školského vzdelávacieho programu.

Portfólio učiteľky materskej školy môže slúžiť na prezentáciu jej úspechov, môže ju motivovať k ďalšiemu profesijnému rastu a môže slúžiť aj na evalváciu a autoevalváciu. Aj pri žiadosti pedagogických zamestnancov o 1. a 2. atestáciu je potrebné predložiť profesijné portfólio a vykonať atestačnú skúšku. Po formálnej stránke sa v portfóliu učiteľky nachádza súbor materiálov a produktov vlastnej činnosti. Nachádzajú sa v ňom teoretické aj praktické produkty a tiež reflexia vlastnej pedagogickej činnosti – sebareflexívny denník. Je žiaduce, aby si učiteľka svoje portfólio aktualizovala a pravidelne dopĺňala. Môže obsahovať produkty jej tvorivej činnosti ako poznámky z preštudovanej odbornej literatúry, vlastné metodické materiály, pracovné listy pre deti, príspevky v periodikách, v konferenčných zborníkoch, sebahodnotiace hárky, certifikáty a osvedčenia z ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov a pod. Portfólio môže mať aj podobu atestačného portfólia. V SR bolo zavedené zákonom o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov č. 138/2019 Z. z. (NR SR 2019). V jeho poňatí ide o prostriedok na získanie atestácie. Portfólio by malo sprevádzať učiteľa počas celej pedagogickej praxe.

Schéma 5 Druhy portfólií v praxi učiteľa/ky materskej školy

Zdroj: spracované na základe prezentovanej práce Pupíkovej (podľa Valent 2019)

1. *profesijné portfólio*, ktorého cieľom je dokumentovať svoju vlastnú pedagogickú prax a svoje kompetencie (vedomosti, zručnosti, skúsenosti, príp. postoje), reflektovať ju (prostredníctvom procesov sebaopozorovania, reflexie, metakognície)

a cez túto reflektovanú zbierku dokladov (dokumentov, artefaktov) sa učiť a profesijne rozvíjať (vrátane ďalšieho plánovania profesijného rozvoja),

2. *prezentačné portfólio*, ktoré má cieľ orientovaný na vlastnú prezentáciu, napríklad pri hľadaní nového zamestnania, pričom toto portfólio obsahuje najreprezentatívnejšie produkty z profesijného portfólia,
3. *certifikačné portfólio* (v našej zákonom stanovenej terminológii pôjde u učiteľovo atestačné portfólio), ktorého cieľom je získať certifikát, prípadne preukázať svoje kompetencie na kvalitatívne vyššej úrovni, napríklad atestáciou. Aj toto portfólio môže vzniknúť z profesijného portfólia alebo v špecifickom prípade vzniká priamo certifikačné portfólio (pričom tento proces považujem za jednostranný, len na získanie atestácie – čo je síce legitímne, ale v kontexte osobného profesijného rozvoja učiteľa zároveň za neuspokojivé).

Tak, ako sú uvedené druhy portfólií zoradené, tak by mali aj vznikať a na seba nadväzovať, t. j. najskôr vzniká profesijné portfólio, ktoré môže následne nadobudnúť (po procese ďalšieho spracovania a výberu) buď podobu prezentačného alebo certifikačného portfólia (Valent 2019).

Sebareflexívny denník učiteľky je ďalšia z metód používaných na reflexiu, a to predovšetkým (ale nielen) v oblasti ďalšieho vzdelávania učiteľov. Táto technika stavia na skúsenosti a písaní o nej. Práca s denníkom umožňuje dlhodobo zaznamenávať skúsenosti z praxe, ktoré by ako jednotlivosti nemuseli byť vnímané ako podstatné, ale môže sa ukázať, že sa opakujú. Sebareflexívny denník je dôležitým nástrojom, ktorý umožní sledovať rozvoj aj našim študentom a študentkám študijného programu Predškolská a elementárna pedagogika. Zavádza sa už v úvodnej pedagogickej praxi v materskej škole. V sebareflexívnom denníku študent/ka zaznamenáva skúsenosti a zážitky z pedagogického pozorovania (náčuvu) a z priebehu svojej výučby. Záznamy sa píše vždy po výučbe. Pedagogický denník prostriedkom sebaopoznania, sebaobjavovania a autokomunikácie (Orosová et al. 2018).

Pedagogické pozorovanie (náčuv) si vyžaduje od študenta schopnosť vedieť pozorovať a zaznamenávať priebeh výučby, identifikovať a analyzovať javy a procesy výučby. Študenti študijného programu Predškolská a elementárna pedagogika pozorujú v procese výučby cvičnú učiteľku alebo kolegyniu. Pozorovanie si vyžaduje pozorovací (hospitačný záznam).

Keď študenti/ky premýšľajú o zažitých situáciách v pedagogickej praxi, tak ju reflektujú. Ak sa však táto reflexia dotýka o ich konania a výsledkov ich práce, hovoríme o sebareflexii. Premýšľanie o sebe analyzovanie svojej pedagogickej práce si vyžaduje istý odstup. Ide o schopnosť hodnotiť zažité situácie objektívne. Vnímať by sme mali rovnako silné i slabé stránky. Petlák (2021) o sebareflexii hovorí, že je ako „pohľad do zrkadla a opis toho, čo vidíme“ – hodnotenie seba, svojej práce a dosahovaných výsledkov žiakov. V konečnom dôsledku je to pohľad na dosiahnuté výsledky, ktorý na nás pôsobí tak, že začíname premýšľať o minulom a budúcom.“ Povedané inak „ako som učil a ako by som mohol učiť inak, lepšie“.

K profesijným odborným kompetenciám učiteľa Vašutová (2007, s. 35–37) radí nasledovné kompetencie:

- predmetové (v kontexte MŠ, v súlade s kurikulumom sa viažu na vzdelávacie oblasti),
- didaktické a psychodidaktické,
- pedagogické,
- diagnostické a intervenčné,
- sociálne, psychosociálne a komunikačné,
- manažérske (riadiace, organizačné),
- profesijné a osobnostne kultivujúce,
- ostatné.

Počas úvodnej pedagogickej praxe nemajú študenti dostatok priestoru a času reflektovať všetky, vyššie uvedené kompetencie. Avšak, počas praxe môžu iste reflektovať aspoň niektoré. Sebareflexívny denník si dopĺňajú v nasledujúcich priebežných praxiach a na konci štúdia sa stáva východiskom pre plánovanie profesijného rastu začínajúceho učiteľa, učiteľky materskej školy.

Študenti a študentky na úvodnej pedagogickej praxi realizujú aj asistenčné činnosti. Vykonávajú ich v zmysle usmernení cvičnej učiteľky. Zapájajú sa do aktivít s deťmi, pomáhajú pri príprave učebného prostredia. Na záver praxe študenti/ky dostanú príležitosť navrhnuť intervencie a aktivity

v edukačnom procese. Vedia posúdiť a reflektovať vlastné činnosti v triede ma základe nasledovných otázok:

Tabuľka 10 Otázky na reflexiu vlastných asistenčných a výchovno-vzdelávacích činností

Otázky na reflexiu
Cítil/a som sa v role učiteľky prirodzene?
Čo ma počas výchovno-vzdelávacej aktivity vyrušovalo?
Mal/a som obavy zo samostatného vedenia výchovno-vzdelávacej aktivity? Ak áno, aké? Ak nie, čo mi pomohlo?
Mal/a som problémy s návrhom aktivity? Ak áno, aké? Ak nie, čo mi pomohlo?
Zvolil/a som vhodný postup práce s deťmi?
V čom som mal/a problémy počas samostatných pedagogických výstupov?
Čo by som zmenil/a na svojich samostatných pedagogických výstupoch?
Čo pozitívne (konkrétne príklady) si odnášam do svojej praxe a prečo?
V čom mi bola pedagogická prax nápomocná v mojom profesijnom raste?

- Reflektujte svoju asistentskú a výchovno-vzdelávaciu činnosť počas úvodnej pedagogickej praxe v materskej škole.

7.2 VZDELÁVANIE UČITEĽOV MŠ

Kvalifikačná úroveň profesionality učiteľa konkretizuje jeho požadované vzdelanie, jeho kvalifikáciu pre špecifickú kategóriu pedagogického zamestnanca, ktorý je oprávnený odborne pôsobiť ako učiteľ/ka predprimárneho vzdelávania. Kvalifikačné podmienky:

- vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa v študijnom odbore učiteľstvo a pedagogické vedy, v študijnom programe zameranom na predškolskú pedagogiku;
- vysokoškolské vzdelanie prvého stupňa v študijnom programe zameranom na predškolskú pedagogiku;
- úplné stredné odborné vzdelanie v odbore učiteľstvo pre materské školy a vychovávateľstvo;

- iné kvalifikačné predpoklady podľa vyhlášky.

Riaditeľka materskej školy analyzuje v rámci pohospitačných a hodnotiacich rozhovorov existujúce kompetencie a profesijné činnosti svojich pedagogických zamestnancov. Spolu s učiteľkou dokážu pomenovať tie, ktoré z nich sú zvládané na veľmi dobrej úrovni, a ktoré je potrebné posilniť alebo získať. Podľa zákona č. 138/2019 je riaditeľ materskej školy povinný plánovať profesijný rozvoj svojich pedagogických zamestnancov. Zodpovedá za ďalšie vzdelávanie, zisťuje vzdelávacie potreby učiteliek, tvorí plán profesijného rozvoja školy, finančne z rozpočtu materskej školy zabezpečuje plnenie plánu, priebežne vyhodnocuje plnenie plánu a hodnotí efekt absolvovaných vzdelávacích aktivít.

Učiteľky MŠ najčastejšie absolvujú *aktualizačné vzdelávanie*, ktorého poskytovateľom môže byť škola a zriaďovateľ školy bez právnej subjektivity, ktorí môžu pri organizovaní aktualizačného vzdelávania spolupracovať s poskytovateľom inovačného vzdelávania v oblasti, v ktorej má poskytovateľ inovačného vzdelávania oprávnenie na poskytovanie inovačného vzdelávania. Cieľom aktualizačného vzdelávania je podľa potrieb školy udržiavanie alebo obnovovanie profesijných kompetencií potrebných na výkon pracovnej činnosti, získanie nových vedomostí a informácií o zmenách v právnych predpisoch, výchovno-vzdelávacích programoch, pedagogickej dokumentácii a ďalšej dokumentácii alebo získanie nových vedomostí a zručností v konkrétnej oblasti pracovnej činnosti (podľa zákona č. 138/2019).

Ďalšou možnosťou je *inovačné vzdelávanie*, ktoré má väčší rozsah aj náročnejšie vzdelávacie ciele. Cieľom inovačného vzdelávania je prehĺbenie, rozšírenie a inovácia profesijných kompetencií potrebných na výkon pracovnej činnosti v príslušnej kategórii alebo v podkategórii pedagogického zamestnanca alebo uplatnenie najnovších poznatkov alebo skúseností z praxe vo výchove a vzdelávaní. Poskytovateľom inovačného vzdelávania môže byť vysoká škola, organizácia zriadená ministerstvom školstva, organizácia zriadená iným ústredným orgánom štátnej správy na plnenie úloh v oblasti profesijného rozvoja pedagogických zamestnancov, škola, vzdelávacie centrum alebo iná právnická osoba, ktorá má v predmete činnosti vzdelávanie (podľa zákona č. 138/2019).

Okrem spomínaných vzdelávaní musí začínajúca učiteľka MŠ absolvovať adaptačné vzdelávanie, učiteľka po 5 rokoch praxe môže absolvovať predateštné vzdelávanie,

špecializačné vzdelávanie pre získanie špecializovaných činností, funkčné vzdelávanie na získanie profesijných kompetencií na výkon činnosti vedúceho pedagogického zamestnanca, rozširujúce štúdium na získanie ďalšej odbornosti. *Adaptačné vzdelávanie* slúži na to, aby sa začínajúca učiteľka materskej školy adaptovala na pracovisku. Predatestačné vzdelávanie pomôže učiteľke pri príprave profesijného portfólia, aby bola schopná svoje spôsobilosti obhájiť pred atestačnou komisiou. *Špecializačného vzdelávania* by sa mali zúčastniť učiteľky, ktoré vykonávajú funkciu triednej učiteľky, vedúcej metodického združenia alebo niektorú z ďalších špecializovaných funkcií v školstve. *Funkčné vzdelávanie* musí podľa zákona č. 138/2019 absolvovať každý riaditeľ alebo riaditeľka materskej školy aj zástupca riaditeľa. Pedagogický zamestnanec získa profesijné kompetencie vyžadované na výkon činnosti vedúceho pedagogického zamestnanca absolvovaním základného programu a rozširujúceho programu funkčného vzdelávania.

- Vysvetlite rozdiel medzi náhodnou sebareflexiou a zámernou autoevalváciou.
- Ktorú z techník autoevalvácie ste si vyskúšali. Opíšte, ako ste postupovali.
- Prezентуйте v skupine svoj sebareflexívny denník z úvodnej pedagogickej praxe.

8 ZÁVER

Študijné texty, ktoré ste práve našťudovali sú podporou vášho štúdia v študijnom programe Predškolská a elementárna pedagogika. Naším zámerom bolo sceliť teóriu s praxou – teda vedecké a legislatívne poznanie s praktickým uplatnením učiteľky materskej školy v profesii.

Ciele publikácie vedú k nadobudnutiu vedomostí o súčasnej platnej legislatíve viažucej sa k profesii učiteľa predprimárneho vzdelávania, pedagogického asistenta a vychovávateľa v ŠKD. Po prečítaní učebných textov ste spoznali profesijné štandardy pre výkon týchto profesií, cesty ich kvalifikácie i profesijného rozvoja. Na základe priamych pozorovaní na úvodnej praxi ste spoznali škálu profesijných činností učiteľa materskej školy, ktoré priamo súvisia s riadením výchovno-vzdelávacieho procesu ale aj ostatné činnosti súvisiace s výchovno-vzdelávacou činnosťou. Veríme, že budete vedieť identifikovať, analyzovať a kriticky hodnotiť profesijné činnosti učiteľa predprimárneho vzdelávania v troch kategóriách jeho kompetencií, a to: kompetencií orientovaných na dieťa/žiaka, kompetencií orientovaných na výchovno-vzdelávací proces a v kompetencií orientovaných na sebarozvoj.

Želáme si, aby ste zvládli profesijnú sebareflexiu a autoevalváciu, ktorú môžete realizovať prostredníctvom sebareflexívneho denníka. Tento vás bude sprevádzať počas prípravy na profesiu aj počas vášho profesijného rastu.

Autorky

POUŽITÁ LITERATÚRA

BABIAKOVÁ, Simoneta, 2011. *Riadenie školy v meniacich sa spoločenských podmienkach* [online]. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Pedagogická fakulta [cit. 21.10.2023]. ISBN 978-80-557-0251-3. Dostupné na: https://www.library.sk/arl-umb/sk/detail-umb_un_cat-0158180-Riadenie-skoly-v-meniach-sa-spolocenskych-podmienkach/

BABIAKOVÁ, Simoneta, 2013. *Autoevalvácia školy a učiteľa*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum. ISBN 978-80-557-0569-9.

BABIAKOVÁ, Simoneta, 2014. *Autoevaluácia v materskej škole*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum. ISBN 978-80-8052-776-1.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ, 2007. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-1829-0.

BELKOVÁ, Vlasta, Patrícia ZÓLYOMIOVÁ, Zuzana OSVALDOVÁ, Veronika VRABCOVÁ a Štefan PETRÍK, 2020. *Pedagogický asistent v praxi*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – Belianum, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-557-1793-7.

BRADLEY, Jana, 2016. *A co já s tím? Pedagogické úvahy a odborné postřehy asistenta pedagoga* [online]. B.m.: Computer Media [cit. 21.10.2023]. ISBN 978-80-7402-280-7. Dostupné na: <http://www.martinus.sk/?ultem=249998>

BRUTENIČOVÁ, Eva a Jana PALESCHOVÁ, 2017. *Uvádžajúci a začínajúci pedagogický zamestnanec v materskej škole | Metodicko-pedagogické centrum* [online] [cit. 10.11.2023]. Dostupné na: <https://archiv.mpc-edu.sk/sk/pedagogicke-rozhlady/clanky/uvadzajuci-a-zacinajuci-pedagogicky-zamestnanec-v-materskej-skole>

BURKOVIČOVÁ, Radmila, 2012. *Profesní činnosti učitelů mateřských škol a jejich výzkum* /. Vyd. 1. B.m.: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta,. ISBN 978-80-7464-168-8.

CABANOVÁ, Mariana, 2022. V: Simoneta BABIAKOVÁ, Barbara BASARABOVÁ, Monika BROZMANOVÁ, Ružena ČILIAKOVÁ, Alena DOUŠKOVÁ, Miriam DUBOVSKÁ, Miroslava GAŠPAROVÁ, Daniela GUFFOVÁ, Robert SABO, Lýdia SIMANOVÁ a Marian TRNKA *Základné piliere prípravy študentov v procesoch inkluzívnej edukácie* [online]. Banská Bystrica: Belianm – vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta UMB. ISBN 978-80-557-2005-0. Dostupné na: [doi:10.24040/2022.9788055720067](https://doi.org/10.24040/2022.9788055720067)

DOUŠKOVÁ, Alena a Štefan PORUBSKÝ, 2009. *Didaktický model materskej školy*. 1. vydanie. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela. ISBN 978-80-8083-660-3.

ĐURČOVÁ, Vladimíra, Magdaléna ŠPOTÁKOVÁ, Masha OROGVÁNI a Viktor KRIŽO, 2021. *Pedagogický asistent. Krátky sprievodca inkluzívnou podporou práce pedagogických asistentov*. Bratislava: Inkluzentrum - Centrum inkluzívneho vzdelávania. ISBN 978-80-974158-1-5.

ĐURIČ, Ladislav, 1992. *Učiteľská psychológia*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. ISBN 80-08-00433-9.

GRECMANOVÁ, Helena, 2008. *Klima školy* [online]. B.m.: Hanex [cit. 21.10.2023]. ISBN 978-80-7409-010-3. Dostupné na: <https://is.muni.cz/publication/796483/cs/Klima-skoly/Grecmanova>

HUPKOVÁ, Marianna a Erich PETLÁK, 2004. *Sebareflexia a kompetencie v práci učiteľa*. Bratislava: Iris. ISBN 80-89018-77-7.

KASÁČOVÁ, Bronislava, Simoneta BABIAKOVÁ, Mariana CABANOVÁ, Ewa FILIPIAK a Alena SEBEROVÁ, 2011. *Učiteľ preprimárneho a primárneho vzdelávania: Profesiografia v slovensko-česko-poľskom výskume*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. ISBN 978-80-557-0162-2.

KASÁČOVÁ, Bronislava, Beata KOSOVÁ, Ivan PAVLOV, Branislav PUPALA a Miroslav VALICA, 2006. *Profesijný rozvoj učiteľa* [online]. Prešov: Rokus [cit. 21.10.2023]. ISBN 80-89055-69-9. Dostupné na: https://www.library.sk/arl-umb/sk/detail-umb_un_cat-0216621-Profesijny-rozvoj-ucitela/

KENDÍKOVÁ, Jitka, 2017. *Asistent pedagoga*. B.m.: Raabe. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-349-0.

KOSOVÁ, Beata, 2013. *Filozofické a globálne súvislosti edukácie*. 2. vydanie. Banská Bystrica: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. ISBN 978-80-557-6616-6.

LINHART, Josef, 1972. *Proces a struktura lidského učení*. II. doplněné a přepracované vydání knihy "Psychologické problémy teorie učení". B.m.: Academia.

LYNCH, Zuzana a Michaela VARGOVÁ, 2020. *Materská škola - dieťa, hra, učenie*. Banská Bystrica: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. ISBN 978-80-557-1780-7.

MINISTERSTVA ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY O ZÁKLADNEJ ŠKOLE, 2022. *Vyhláška č. 223/2022 Z. z. Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky o základnej škole* [online]. 2022. [cit. 21.10.2023]. Dostupné na: <https://www.slovlex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/223/20230901>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, 2009. *Metodické usmernenie č. 4/2009-R z 11. februára 2009 k zavedeniu jednotného postupu škôl, školských zariadení a vysokých škôl pri vzniku registrovaného školského úrazu a pri evidencii nebezpečných udalostí*. 2009.

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA SLOVENSKEJ SOCIALISTICKEJ REPUBLIKY, 2017. *Pokyn ministra č. 39/2017, ktorým sa vydávajú profesijné štandardy pre jednotlivé kategórie a podkategórie pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov škôl a školských zariadení* [online]. 2017.

Dostupné na: <https://www.minedu.sk/pokyn-ministra-c-392017-ktorym-sa-vydavaju-profesijne-standardy-pre-jednotlive-kategorie-a-podkategorie-pedagogickych-zamestnancov-a-odbornych-zamestnancov-skol-a-skolskych-zariadeni/>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2021. *Vyhláška č. 541/2021 Z. z. Vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky o materskej škole* [online]. 2021. [cit. 18.4.2022]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2021/541/>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2022. *Vyhláška č. 22/2022 Z. z. - Vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky o školských výchovno-vzdelávacích zariadeniach* [online]. 2022. [cit. 21.10.2023]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2022/22/>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2023a. *Vyhláška č. 173/2023 Z.z. - Vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky o kvalifikačných predpokladoch pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov* [online]. 2023. [cit. 21.10.2023]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2023/173/20230901>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVA, VEDY, VÝSKUMU A ŠPORTU SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2023b. *Vyhláška č. 339/2023 Z.z. - Vyhláška Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky o pedagogickej dokumentácii a ďalšej dokumentácii* [online]. 2023. [cit. 9.11.2023]. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2023/339/vyhlasene_znenie.html

MIŇOVÁ, Monika, 2012. *Manažment materskej školy*. Prešov: Prešovská univerzita,. ISBN 978-80-555-0712-5.

MIŇOVÁ, Monika, 2023. *Pedagogické diagnostikovanie v materskej škole*. 2. rozšírené vydanie. Prešov: Rokus. ISBN 978-80-8238-020-3.

NÁRODNÝ INŠTITÚT VZDELÁVANIA A MLÁDEŽE, 2022a. *Štátny výchovný progrma pre školský klub detí* [online]. Bratislava: NIVAM. Dostupné na: <https://www.minedu.sk/data/att/25060.pdf>

NÁRODNÝ INŠTITÚT VZDELÁVANIA A MLÁDEŽE, 2022b. *Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách. Konsolidované znenie*. Bratislava: NIVAM.

NIVAM, 2023. *Asistenčné činnosti v škole* [online]. 2023. B.m.: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky. Dostupné na: <https://podporneopatrenia.minedu.sk/data/att/27528.pdf>

NOVOTNÝ, Petr, 2002. *Mnoho podob reflexe - ke klíčovému prvku profesní přípravy učitelů (Many Forms of Reflection. On the Key Element of Teacher Training)*. V: *Vzdělávat učitele. Příspěvky o inovativní praxi* [online]. Brno: Paido, s. 16–23 [cit. 21.10.2023]. ISBN 80-7315-015-1. Dostupné na:

<https://is.muni.cz/publication/396311/en/Mnoho-podob-reflexe-ke-klicovemu-prvku-profesni-pripravy-ucitelu/Novotny>

NR SR, 2003. *Zákon č. 553/2003 Z. z. - Zákon o odmeňovaní niektorých zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme a o zmene a doplnení niektorých zákonov* [online]. 2003. [cit. 23.10.2023]. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2003/553/vyhlasene_znenie.html

NR SR, 2008. *Zákon č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov* [online]. 2008. [cit. 14.1.2022]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2008/245/#poznanky>

NR SR, 2019. *Zákon č. 138/2019 Z.z. - Zákon o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov* [online]. 2019. [cit. 17.2.2022]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2019/138/20190901.html>

NR SR, 2021. *Zákon č. 273/2021 Z. z. - Zákon ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony* [online]. 2021. [cit. 21.10.2023]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2021/273/20220101>

OROSOVÁ, Renáta, Katarína PETRÍKOVÁ a Lucia DIHENEŠČÍKOVÁ, 2018. *Sebareflexívny pedagogický denník* [online] [cit. 12.9.2022]. ISBN 978-80-8152-591-9. Dostupné na: <https://unibook.upjs.sk/sk/pedagogika/971-sebareflexivny-pedagogicky-dennik>

PAVLOV, Ivan, 2013. *Štandardizácia profesijných kompetencií učiteľov* [online]. Prešov: Škola plus [cit. 21.10.2023]. ISBN 978-80-970275-5-1. Dostupné na: https://arl1.library.sk/arl-umb/sk/detail-umb_un_cat.1-0211816-standardizacia-profesijnych-kompetencii-ucitelov/

PETLÁK, Erich, 2021. *Sebareflexia v práci učiteľa. Manažment školy v praxi* [online]. 2021, roč. 21, č. 5 [cit. 21.10.2023]. ISSN 1336-9849. Dostupné na: <https://www.direktor.sk/sk/casopis/manazment-skoly-v-praxi/sebareflexia-v-praci-ucitela.m-1096.html>

PRŮCHA, Jan, ed., 2009. *Pedagogická encyklopedie*. 1. vydanie. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-546-2.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ, 2003. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8.

ROVNANOVÁ, Lenka, 2015. *Profesijné kompetencie učiteľov*. Banská Bystrica: Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela. ISBN 978-80-557-0739-6.

SYSLOVÁ, Zora a Lucie ŠTĚPÁNKOVÁ, 2019. *Třídní projekty v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1480-9.

TUREK, Ivan, 2008. *Didaktika*. Bratislava: Iura Edition. ISBN 978-80-8078-198-9.

VALENT, Marián, 2019. *Portfólio ako prostriedok profesijného rozvoja pedagogického zamestnanca. Učebný text*. Banská Bystrica: Metodicko-pedagogické centrum Bratislava. ISBN 978-80-565-1448-1.

VANČÍKOVÁ, Katarína, Simoneta BABIAKOVÁ, Miriam DUBOVSKÁ a Daniela GUFFOVÁ, 2022. *Učíme zmysluplne v témach* [online]. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela - Belianum [cit. 21.10.2023]. ISBN 978-80-557-2007-4. Dostupné na: <https://doi.org/10.24040/2022.9788055720074>

VAŠUTOVÁ, Jaroslava, 2007. *Být učitelem: co by měl učitel vědět o své profesi*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-325-2.

VLÁDA SLOVENSKEJ REPUBLIKY, 2019. *Nariadenie vlády č. 201/2019 Z.z. - Nariadenie vlády Slovenskej republiky o priamej výchovno-vzdelávacej činnosti* [online]. 2019. [cit. 21.3.2022]. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2019/201/20190901>

Autori: doc. PaedDr. Simoneta Babiaková, PhD.
doc. Mgr. Mariana Cabanová, PhD.
Mgr. Zuzana Lynch, PhD.

Recenzenti: PaedDr. Monika Miňová, PhD.
Mgr. Perla Snopková

Vedecký redaktor: Prof. PhDr. Bronislava Kasáčová, CSc.

Výkonný redaktor: doc. PedDr. Simoneta Babiaková, PhD.

Technický redaktor: Mgr. Zuzana Lynch, PhD.

Návrh obálky: Mgr. Barbara Basarabová, PhD.

Vydalo: Belianum Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela

Vydanie: prvé

Počet strán: 82

Rok: 2023

ISBN 978-80-557- 2086-9 (online)

EAN 9788055720869

<https://doi.org/10.24040/2023.9788055720869>

9 788055 720869

ISBN 978-80-557- 2086-9 (online)